

Tudományos és Műszaki Tájékoztatás

Könyvtár- és információtudományi
szakfolyóirat

62. évfolyam
HU ISSN 0041-3917

2015/2

Tartalom

Ajánló

FONYÓ Istvánné: Igények – lehetőségek – megvalósult fejlesztések...

Cikkek

ARATÓ Balázs: Online szolgáltatások a Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpontban	43
JÁVORKA Brigitta: Az Személyes információszerzés a könyvtárban	50
BERZE Lajos: SZIA SZIE – Repozitóriumi gyűjtemény kialakítása a SZIE Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltárban	56

Műhelymunkák

ÁCS Renáta: **Mahara-alapú e-portfólió használata az egyetemi könyvtárhasználati képzésben** 64

Beszámolók • Szemlék • Referáriumok

KUBEREK, Monika: **Kutatási adatok infrastruktúrája a Berli Műszaki Egyetemen** (Ref.: Filó Krisztina) 70

Hírek

Digitalizációs program az Egyetemi Könyvtárban • Látványraktár nyílt az esztergomi Duna Múzeumban • Pisai deklaráció a szürke irodalomra vonatkozó stratégiáról • Milliókat érő kincsekre bukkant a könyvtáros • Fényképekből kreál minivideókat a Prezi új alkalmazása • Hogyan lehet netelérése további 1,5 milliárd embernek? • „Érintsd meg a Prádót” – ikonikus festmények 3D-ben vakok számára • Az IBM kutatói megújították a személyes adatok védelmét
(Összeállították: Berke Barnabásné és Fonyó Istvánné) .....

Scientific and Technical Information

Hungarian journal of library and information science

Vol. 62 • 2015/2

Summaries

ARATÓ, B.: Online services at the Library and Knowledge Centre of the University of Pécs 43

The Library and Knowledge Centre of the University of Pécs (LKCUP) is part of the Transdanubian Regional Library and Centre for Learning, together with the Csorba Győző Library. This integration is a unique project in Hungary which supports both higher education and public library functions. LKCUP, as a modern, 21st-century library, aspires to renew and expand the range of its services. The greatest innovations of our time include the internet, online contents and their transfer to users. In the second half of 2014 it was among LKCUP's main goals is to widen its services in these areas.

JÁVORKA, B.: Personal information management (PIM) in the library 50

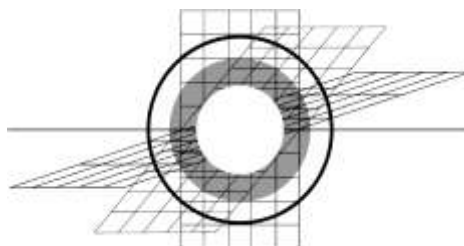
Personal information management is a part of information science to which so far little attention has been devoted in Hungary. In foreign practice, however, there are very interesting initiatives. Some of the best practices can be used, with smaller or bigger changes, in Hungarian libraries as well.

BERZE, L.: Designing a repository at the Kosáry Domokos Library and Archives of Szent István University, Gödöllő 56

Higher education institutions are required today to preserve the intellectual property created as a result of teaching and research. They must present this knowledge in a systematic, digitized, easily retrievable form for the widest possible audience. The Kosáry Domokos Library and Archives of Szent István University also undertook to implement this noble mission. The article describes the design process of the Szent István Archive (SZIA) and the development tasks encountered, on the example of the PhD collection.

ÁCS, R.: Using Mahara-based e-portfolio in user training in an academic library 64

Preparing portfolios is currently assuming an increasing role in higher education; at the same time different types of e-portfolio systems have appeared with the introduction of the teachers' career path model. At the Kosáry Domokos Library and Archives of Szent István University, Gödöllő Mahara-based e-portfolio preparation is used as the main tool of developing ICT competences in the education for library use. Students must construct their complex portfolio to successfully accomplish studies in the relevant semester.

Arató Balázs

Online szolgáltatások a Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpontban

A Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont mindinkább nagyobb hangsúlyt fektet a 21. század igényeinek való megfelelésre. Ennek érdekében folyamatosan bővíti online szolgáltatásait. A tanulmány a Library 2.0 virtuális konferencián elhangzott angol nyelvű előadás alapján készült.

A Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont (PTE EK és TK) jogelődjét, a Pécsi Püspöki Könyvtárat Klimó György (1710–1777) pécsi püspök alapította meg 1774-ben, és tette Magyarországon elsőként nyilvánossá. A haladó és látnoki képességű püspök szellemiségéhez hínek maradva az évszázadok során a könyvtár mindig törekedett egyrészt a kor szellemiségének megfelelően működni, másrészt megújítani és fejleszteni magát. Hűen tükrözi mindezt a könyvtári vezetés által kidolgozott jövőkép és küldetés alábbiakban megfogalmazott összefoglalása: A könyvtári szolgáltatások fokozatos fejlesztése, magasabb szintű biztosítása az integrálódó intézmények és az egész régió számára a hozzáférhető források segítségével. Az egyetem oktatási egységeivel együttműködve információs centrumok kialakítása, ahol a kulcsszó a felhasználóbarát működés lenne, a felhasználóknak nemcsak könyvtári, de szövegszerkesztői, internethasználoi lehetőségeket is biztosítani. A multimédiás oktatás feltételeinek biztosításával lehetőség nyílik a kontaktórák csökkentésére, amely részben elősegíti a gazdaságos, hatékony működést. Jövőképünk mentén megállapított középtávú céljaink, az egységes szakmai működés megvalósítása, az információszolgáltatás továbbfejlesztése és a hallgatók felkészítése a könyvtári szolgáltatások használatára.

A 20. század végének és a 21. század elejének egyik legnagyobb kihívása, nemcsak könyvtári területen, hanem az élet valamennyi szegmensében, a felgyorsuló technika, technológia és informatika központú világ kiszolgálása és kihívásaihoz való felnövés. A Tudásközpont projekt megálmodói egy olyan közösségformáló találkozási helyet, információs, szolgáltató és kutatási központot képzeltek el, ahol a közművelődési, oktatási, kulturális és tudományos tevékenységek egymásra épülve

és egymást erősítve segítik Pécs városának, Baranya megyének és a dél-dunántúli régióknak társadalmi-gazdasági modernizációs folyamatát.¹ A PTE EK és TK-nál központi fontosságot tulajdonítunk ennek a kérdéskörnek, így kulcsfontosságúnak tekintjük online szolgáltatásaink fejlesztését, bővítését és a létező legszélesebb olvasóközönséghez való eljuttatását.

Az e-szolgáltatások

A folyamatosan bővülő online szolgáltatásaink célja a könyvtár távhasználatának kiterjesztése, felmérve és engedelmessé a jelen kor kihívásainak, követelményrendszerének. Elsődleges célcsoportunk az egyetemi polgárság, de szolgáltatásaink nyitva állnak a legszélesebb felhasználói csoportok felé is.

A regisztráció

Kulcsfontosságúnak tartottuk, hogy az alapvető könyvtárhasználati funkciók a folyamatos informatikai fejlesztéseknek köszönhetően elektronikus formában is elérhetők legyenek. A távregisztráció elsődleges célkitűzése az volt, hogy az általa nyert jogosítványokkal olvasóink a világ minden pontjáról elérhessék a PTE EK és TK által előfizetett adatbázisokat. A regisztráció magyar és angol nyelven is elérhető, így leendő, külföldi olvasóink is könnyűszerrel kitölthetik a formanyomtatványt (1. ábra). Fontos megjegyezni azonban, hogy ez a beiratkozás csak korlátozott hozzáférést, lényegében a távhasználatot biztosítja, teljes jogú használathoz továbbra is személyesen kell regisztrálnia magát az olvasónak. A távregisztráció folyamatában kulcs lépés, hogy ha az sikeres volt, az olvasó megerősítő e-mailt kap az általa megjelölt címére,

ahol egy link segítségével és ETR azonosítójával igazolhatja PTE-s jogviszonyát, ugyanis a fent említett adatbázisok kizárólag a PTE polgárai számára hozzáférhetők.

Online fizetés

A könyvtárhasználókkal többször is megeshet, hogy elfeledkeznek a kikölcsönzött könyvtári könyv határidejéről, késve viszi vissza és így büntetést, késedelmi díjat kell fizetnie. Előfordul azonban az is, hogy különböző okok miatt ezt a helyszínen nem tudja kiegyenlíteni és így adott esetben akár a szolgáltatásokhoz sem tud ideiglenesen hozzáférni. Ezt a problémát kiküszöbölendő szeretnénk bevezetni az online fizetést. A honlapunkról elérhető felületen keresztül olvasóink könnyűszerrel, online bankkártyás fizetés formájában az OTP rendszerén keresztül rendezhetik adósságukat (2.

ábra). A szolgáltatás teljes körű bevezetésétől jelen cikk írásakor már csak a végső simítások és tesztelések választanak el minket. Ez a felület szolgál továbbá az olvasónál lévő könyvek interneten keresztüli meghosszabbítására, mely funkció már évek óta, sikeresen működik. Pár kattintással egyszerűen elvégezhető a művelet, sikertelenség esetén pontos információval szolgál a rendszer a hibáról. (Például előjegyzett könyv esetén nem lehetséges a hosszabbítás.)

A fentiek példáján haladva tervezzük továbbá a közeljövőben az interneten keresztüli előjegyzés, illetve könyvfoglalás bevezetését is. Mindkét szolgáltatásunk fejlesztése és tesztelése végső stádiumban van. Az előbbi a kikölcsönzött, míg az utóbbi a hozzáférhető példányokat érinti majd, nagyban megkönnyítve egy, az általunk kiválasztott könyvhöz való hozzájutást.

Registration

Registration

Filling the fields signed by asterisk are obligatory

Prefix	<input type="text"/>	Surname*	<input type="text"/>	First name*	<input type="text"/>
Birthname	<input type="text"/>	Birthdate*	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>		
Mother's name*	<input type="text"/>	Birthplace*	<input type="text"/>		
Id card number	<input type="text"/>	Do you want newsletter?	☐		
Fixed address					
Country	<input type="text"/>	City*	<input type="text"/>		
Street, house number*	<input type="text"/>	Zip*	<input type="text"/>		
Phone	<input type="text"/>	Cellphone	<input type="text"/>		
E-mail*	<input type="text"/>				
Temporary address					
Country	<input type="text"/>	City	<input type="text"/>		
Street, house number	<input type="text"/>	Zip	<input type="text"/>		

1. ábra A regisztráció

☐ Vonnegut, Kurt Éj anyánk : [kétnyelvű kiadás] = Mother night : [bilingual edition] /Kurt Vonnegut ; [ford. Békés András] ; [a versbetéteket ford. Tótfalusi István] 4. kiad. Budapest : Maecenas, cop. 2012	Overdue: 11/25/2014 23:59:59 8 times renewed
☐ Burgess, Anthony Gépnarancs / Anthony Burgess ; ford. Gy. Horváth László ; utószót írta Csejdi András Bp. : Európa, 1990	Overdue: 12/10/2014 23:59:59 1 times renewed
☐ Szántó György Tibor Anglia története / Szántó György Tibor 7. kiad. [Budapest] : Akkord, cop. 2003	Overdue: 09/13/2015 23:59:59 1 times renewed
☐ Korszakalkotók : kortárs amerikai filmrendezők /[...] szerk. Pápai Zsolt, Varga Balázs] ; [... szerzői: Lichter Péter et al.] Budapest : Tudással a Jövőért Alapítvány, 2013	Overdue: 12/25/2014 23:59:59 2 times renewed
☐ Vurm, Bohumil A templomosok története / Bohumil Vurm, Zuzana Foffová ; [ford. Barna Ottilia] [Budapest] : Sziget, 2013.	Overdue: 12/25/2014 23:59:59 2 times renewed
☐ Farmosi István Mozgásfejlődés / Farmosi István 3. bőv. kiad. Budapest ; Dialóg Campus, cop. 2011.	Overdue: 11/27/2014
☐ Bogos Zsuzsanna Fejedelmi lakomák : régi magyar étek /Bogos Zsuzsanna Budapest : Alínea, 2012	Overdue: 11/25/2014 23:59:59 3 times renewed
renew selected renew all	
Holds	
HOLTODIGLAN	09/15/2014 09:20:22 Due date: 01/15/2015
MIKROGAZDASÁGTAN	09/20/2014 12:23:40 Due date: 01/20/2015
Fines	
☒ Overdue 09/30/2014 08:54:29	100 HUF
All to pay: 100 HUF <input type="button" value="Pay by card"/>	

2. ábra Online fizetés

A QR kód alkalmazása

A QR kód egy a vonalkódok leváltására irányuló pontkódrendszer, amelynek beolvasására, értelmezésére már a legtöbb okostelefon is képes, illetve sokrétűbben használható kódrendszer, mint elődje. A könyvtár bizonyos szakfolyóiratait QR kóddal láttuk el, ami a könyvtári rendszerrel összekötve megkönnyíti a keresésüket, felhasználásukat, kutatásukat. A QR taggel felszerelt folyóiratok (3. ábra), az okostelefonok QR kódolvasó alkalmazásával lefényképezve a kódhoz rendelt link segítségével könnyen elérhetővé válik a folyóirat rekordja (4. ábra), így olvasóink katalógus nélkül is tájékozódhatnak az időszaki kiadványokról. A re-

kordok pedig megmutatják, hogy egy adott folyóiratból melyik évfolyamokkal, illetve számokkal rendelkezünk. Folyóiratainkat alapvetően két helyen tároljuk, amely praktikussági, fontossági és helyhasználati szempontokkal magyarázható. Míg a fontosabbnak ítélt folyóiratok legújabb lapszámai többnyire a szabadpolcos állomány részeként kerülnek elhelyezésre, addig a kisebb érdeklődésre számot tartó időszaki kiadványok, valamint a régebbi évfolyamok egységei a tömörraktárunkban kapnak helyet. A QR kód segítségével olvasóink számára lehetőség nyílik, hogy megközelítőleg 120 időszaki kiadványunk között egyszerűen tudjanak eligazodni, illetve ezek között navigálni.

3. ábra A QR kód alkalmazása az időszaki kiadványoknál

1. Képek:
Videók:
Cím: **MIT sloan management review**
Megjelenés: Cambridge (Mass.) : MIT Sloan School of Management, 1998-
ISSN: 1532-9194
Megjegyzések: Sloan management review. Cambridge, Mass. Sloan Management Review Association 1970-1997
Tárgyszavak: [szervezés](#) [vezetés](#)
Egyéb nevek: [Massachusetts Institute of Technology \(Cambridge, Mass.\) \(Sloan School of Management\)](#)
Számolás: Vol. 39, no. 2 (1998)-
Internet cím: [Honlap](#)
Lásd még: [Előzmény \(1\)](#)
Kosárban:

Státusz						
Tétel	Lelőhely	Helyrajzi szám	Kötet	Szám	Példány	Státusz
1.	Tudásközpont Raktár	R 6005			2006-2009	Csak helyben használható
2.	Tudásközpont 3. em. szabadpolic	KR S 67			2010	Csak helyben használható

4. ábra A QR kód mögötti rekord

A „Kérdezze a könyvtárost!” szolgáltatás

Sokszor előfordul, hogy otthon, illetve a könyvtártól távol bárhol kérdések merülnek fel bennünk a munkánkkal, tanulmányainkkal kapcsolatban, amire sürgősen szeretnénk választ kapni. Ebben nyújt felbecsülhetetlen segítséget a „Kérdezze a könyvtárost!” szolgáltatás. Ennek keretében olvasóink (elsősorban) szaktájékoztató könyvtárosainktól kérdezhetnek. A szolgáltatásnak kétféle online felülete található, melyek a honlapról elérhetők. Egy részletesebb (5. ábra), melyben lehetőség nyílik a kérdésünk megfogalmazására. A kérdés könnyebb és gyorsabb megválaszolása érdekében az olvasónak egy űrlapot kell kitöltenie, amelyben

fel kell tüntetnie a keresés célját, szakterületét, részterületét, az igényelt szakirodalom frissességét, nyelvét, dokumentumtípusát, illetve hogy meddig jutott el már a keresésben. Ezen felül saját személyes adatainkat is meg kell adnunk. Itt az is beállítható, hogy a kérdés megválaszolásához igényel-e személyes találkozót az olvasó. A másik felület egy chat (6. ábra) formájában működik, ahol a legfontosabb személyes adatunk mellett a kérdést kell csak megadnunk, illetve azt a könyvtári egységet, amely relevánsnak tekinthető a válaszadás szempontjából. Mindkét alkalmazás esetében a válasz alapesetben, e-mailben érkezik, ha az olvasó nem igényel személyes találkozót.

Ask the Librarian

PTE Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont - Központi Könyvtár [\[info\]](#)

A képernyő jobb alsó sarkában található élő chat szolgáltatásunk segítségével azonnali üzenetváltást kezdeményezhet kollégáinkkal!

[Detailed information](#) | [My Earlier Questions](#)

I accept the [Conditions of Usage](#)

Please put down your question to which you need the help of a Specialized Informant librarian: *

Please put down where you have searched (library, database, specialised literature, etc.) and what you have found so far:

What is the aim of your search?: *

Speciality of the search: *

Area of the search:

Novelty of the specialized literature: * from to 2014

The language of the specialized literature may be: *

Type of the specialized literature: *

Amount of collected specialized literature: *

Note

Your data:

Data of the reader's card

 Live help is online...

5. ábra. Kérdezze a könyvtárost

Name*

E-mail*

Your question*

Enter your message

Department

Központi Könyvtár és ÁJK-KTK Könyvtár (Tur

[Start chat](#)

6. ábra Kérdezze a könyvtárost – chat

Digitália – A Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont digitális könyvtára

A Digitália weboldalán (7. ábra) az egykori KlimoTheca és a Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont által digitalizált dokumentumok találhatóak, amelyet folyamatosan új könyvekkel is kibővítenek a kollégáink. A KlimoTheca ötlete 2002-ig nyúlik vissza, amikor a PTE EK és TK vezetése arra az elhatározásra jutott, hogy a szerzői jogi törvény által nem védett műveket digitálisan is elérhetővé teszik. A technika fejlődésével lehetővé vált számunkra, hogy a digitális olvasást kellemesebbé, könnyebbé tegyük olvasóink számára. Ebben is elődeink hagyományait kívántuk folytatni. Legfontosabb céljaink közé tartozik, az oldalon található dokumentumok szá-

bad olvashatósága, a digitális tartalmak személyes, oktatási, valamint kutatási célra történő felhasználásának biztosítása. Cél továbbá a PTE EK és TK kulturális értékeinek széles körű elérhetővé tétele, illetve a gyűjtemény által az egyetemen folyó oktató, kutató, gyógyító és művészeti tevékenységek folyamatos segítése. Büszkeségünk, hogy a Digitália saját fejlesztésű és minden esetben a PTE EK és TK tulajdonában levő, munkatársaink által digitalizált, szabadon elérhető dokumentumokat tartalmazza.

Adatbázisok elérése otthonról

A PTE Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont három éve minden egyetemi polgár részére úgynevezett

proxy szolgáltatást biztosít. A szolgáltatás segítségével lehetőség van akár otthonról is elérni az Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont által előfizetett tartalmakat. Valamennyi egyetemi polgár – aki érvényes regisztrációval rendelkezik – a világ bármelyik pontjáról elérheti a PTE által előfizetett multidiszciplináris és szakadatbázisokat. A honlapon videoformátumban elérhető a proxy beállításához és a szolgáltatás elindításához szükséges segítség, ami angol nyelvű szövegalkalmazással is megtekinthető. A szolgáltatásnak köszönhetően egyetemünk oktatói, dolgozói és hallgatói ingyen elérhetik a szakmájuk és munkájuk szempontjából létfonosságú hazai és nemzetközi adatbázisokat.

The screenshot shows the Digitália website interface. At the top, there's a navigation bar with links like 'Főoldal', 'Böngészés', 'Terminál', 'Bemutatók', 'Műtünk', 'Hasznos', 'Olvasd fel!', 'Szabályzat', 'Árany', and 'Kapcsolat'. Below this, there are several content blocks:

- Oldalról**: A short introductory text about the digital library.
- Keresés**: A search bar with a 'Keresés' button.
- Kategóriák**: A list of categories such as '00 Általános művek (36)', '11 Filozófia, Pszichológia (7)', etc.
- Rétegzett bejegyzés**: A featured book entry for 'Szamota István: A schlagli magyar szójegyzék a XV. század első negyedéből (1894)'. It includes the author, title, publication details, and a 'Katalógus' link.
- Vámosi Tamás: Munkaerő-piaci ismeretek (2013)**: Another featured book entry with similar details.
- Hobbitalva – Környezettudatos gondolkodás – Videókönyv (2014)**: A featured video book entry.
- Kövess minket**: Social media links for Facebook and Twitter.
- Hírvélő**: A section for newsletters with a 'Feliratkozás' button.
- Top 10 letöltés**: A list of the most downloaded books, including 'Radányi Béla: Régi magyar szakácskönyvek (1892) (13736)' and others.

7. ábra Digitália. <http://digitalia.tudaskozpont-pecs.hu>

Összegzés

A 21. század könyvtári folyamatos nehézségekkel, kihívásokkal és gyakran sajnos szélmalomharccal néznek szembe. A digitális tartalmak és az azok megjelenítésére szolgáló technikai berendezések (pl. e-bookolvasó, táblagép, okostelefon) elterjedésével számottevővé vált a hagyományos, papíralapú könyvek, folyóiratok térvesztése és háttérbe szorulása. Kulcsfontosságú, hogy a könyvtáros szakma hogyan tud szembenézni az új évezred kihívásaival és milyen válaszokat ad a felmerülő kérdésekre, problémákra. A PTE EK és TK-nál úgy gondoljuk, a tradíciók továbbvitele, a hagyományos könyvalapú könyvtárosság megtartása és legmagasabb fokon üzése mellett nemcsak, hogy teret kell adni a kor vívmányainak, de egyenesen fel kell karolni az innovációkat és a létező legteljesebb formában beépíteni őket szolgáltatásaink közé. Ezt az elvet figyelembe véve, könyvtárunk folyamatosan figyeli a trendeket, fejlesztési és szélesíti szolgáltatásainak körét, melyben kiemelt szerep jut az online szolgáltatásoknak.

Irodalom

CASEY, Michael E. – SAVASTINUK, Laura C.: Service for the next-generation library. = Library Journal, 131. vol. 1. iss. 2006. p. 40–42.

DUGDALE, Christine: A new UK university library service to meet the needs of today's students and tomorrow's lifelong learners. = Information Services and Use, 20. vol. 1. iss. 2000. p. 1–8.

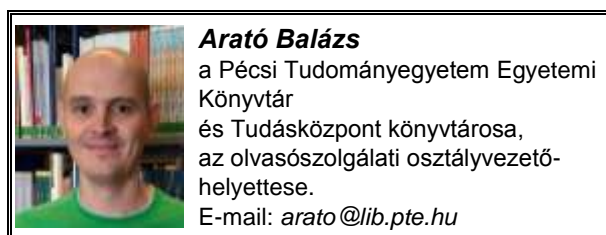
FISCHERNÉ DÁRDAI Ágnes: Szolgáltatásintegráció a Tudásközpontban. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 58. évf. 4. sz. 2011. p. 131–147.

FISCHERNÉ DÁRDAI Ágnes: A pécsi könyvtári modell születésének állomásai. = Sipos Anna Magdolna, Zalay Szabolcs, Mészárosné Szentirányi Zita (szerk.): A kultúra anatómiája, a kultúra anatómusa. Tanulmánykötet a 65 éves Agárdi Péter tiszteletére. Pécs, PTE FEEK, 2011. p. 61–84.

Hivatkozás

- ¹ FISCHERNÉ DÁRDAI Ágnes: Szolgáltatásintegráció a Tudásközpontban. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 58. évf. 4. sz. 2011. p. 131–147.
Fischerné Dárdai Ágnes: A pécsi könyvtári modell születésének állomásai. = Sipos Anna Magdolna, Zalay Szabolcs, Mészárosné Szentirányi Zita (szerk.): A kultúra anatómiája, a kultúra anatómusa. Tanulmánykötet a 65 éves Agárdi Péter tiszteletére. Pécs, PTE FEEK, 2011. p. 61–84.

Beérkezett: 2014. XI. 18-án

Már nyáron érkezhethet a Windows 10

A vártnál hamarabb jelenhetnek meg az operációs rendszerre épülő első készülékek.

A *Neowin* arról írt, hogy a *Microsoft* már júniusra elkészítheti a Windows 10 RTM-verzióját, így az új operációs rendszer végleges változata akár augusztusban elérhetővé válhat. Ez azért meglepő, mert a korábban kiszivárgott információk alapján a megjelenési időpontként a nyár végéről vagy szeptemberről volt szó. A *Microsoft* ugyanakkor még nem erősítette meg a most kiszivárgott információt.

A lépés háttérben az állhat, hogy a Windows 10-et futtató termékek így már az új iskolai tanév kezdetére a boltokba kerülhetnek. A *Microsoft* azt reméli, hogy elsősorban a diákok több Windows 10-es eszközt vásárolnak majd. Eddig a redmondi konzern az új modellek piacra dobásakor inkább a karácsonyi-újévi időszakra összpontosított.

A Windows 10 az operációs rendszer 7-es, 8-as, illetve 8.1-es verzióját jelenleg használók számára ingyenes frissítés lesz, ez az ajánlat azonban csak a megjelenést követő egy évben lesz elérhető. Az időben váltók az első évet követően is ingyen élvezhetik majd a folyamatos frissítéseket és javításokat. Oliver Gürtler, a *Microsoft* régiós Windows részlegének vezetője megerősítette a hírt és közölte, hogy a konstrukció a kis- és a közepes vállalkozásoknak is elérhető lesz, ha rendelkeznek a megfelelő, dobozos vagy OEM-licenccel. Néhány nappal ezelőtt pedig kiderült, hogy a közepes és a nagy vállalatok nem élhetnek a lehetőséggel, így a Windows 10 Enterprise nem lesz ingyenes frissítésként elérhető.

Forrás: <http://sg.hu/cikkek/110588/mar-nyaron-erkezhethet-a-windows-10/>

(B.Bné)

Személyes információszerzés a könyvtárban

A személyes információszerzés egy olyan szelete az információtudománynak, amelyre Magyarországon még kevés figyelmet fordítanak. A külföldi gyakorlatban azonban nagyon érdekes kezdeményezéseket láthatunk, amelyek közül cikkünkben igyekszünk néhányat bemutatni. Az alábbi jó gyakorlatok közül valamennyi, kisebb-nagyobb változtatásokkal, de alkalmazható a hazai könyvtárakban is.

Mi is az a PIM?

A személyes információszerzés (Personal Information Management = PIM) leggyakrabban használt magyar definícióját egy tanfolyam anyagában határozták meg: „Különböző digitális és analóg eszközökkel tárolt vagy segítségükkel elérhető információk és dokumentumok kezelése: az információs környezetünk megszervezése.” [1] De mit is jelent ez pontosan?

A személyes információszerzés összetett folyamat, amely többféle tevékenységből áll. Ezek közül talán a két legfontosabb a rendszerezés és a karbantartás. Ahhoz, hogy hatékonyak legyünk, először ki kell alakítanunk egy rendszert, amelyben az elemeket el tudjuk helyezni és visszakereshetővé tenni, majd pedig folyamatosan felül kell vizsgálnunk, át kell alakítanunk, karban kell tartanunk annak függvényében, ahogyan dokumentumállományunk változik. Nem is beszélve arról, hogy lépést kell tartanunk az informatikai eszközök gyors és folyamatos fejlődésével: számolnunk kell azzal, hogy elveszíthetünk egy fontos adatot pusztán azért, mert azt egy elavult hordozóra rögzítettük, és amikor szükségünk lenne rá, már nem rendelkezünk olyan meghajtóval, amely képes lenne beolvasni. A témakör egyik kulcsfogalma tehát a tudatosság.

Ezek után kimondhatjuk, hogy a személyes információszerzés célja, hogy a kellő információ, a megfelelő helyen és időben, a számunkra szükséges formában és minőségben, könnyen hozzáférhetően a rendelkezésünkre álljon. [1]

Nagyon fontos elem a fogalom értelmezésével kapcsolatban, hogy személyes információkról, dokumentumokról beszélünk, tehát nem könyvtári-król vagy könyvtárakban tárolt olvasói adatokról. Bár ebben a kontextusban a könyvtárakat is a

folyamat szereplőivé tesszük, ám nem az állományokkal vagy éppen az adataikkal, hanem a szak tudásukkal vannak jelen. A könyvtárosok ugyanis hivatásukból fakadóan sokat tudnak a különböző rendszerekről, azok felállításáról és gondozásáról, ez pedig kellően alkalmassá teszi őket arra, hogy a felhasználóikat is támogassák.

A személyes információszerzés nem összekeverendő a személyes adatok biztonságos kezelésével. Itt többről van szó annál, hogy hol tárolhatjuk az adatainkat anélkül, hogy bárki jogtalanul hozzáférhessen és visszaélhessen vele, vagyis hogy hogyan előzzük meg az adathalászatot, bár tény, hogy ezt is magába foglalja. Ám nem pusztán adatok, hanem fájlok, vagyis képek, videók, szöveges dokumentumok stb. rendszerezéséről is szó van. Ahogy pedig a definícióból is láthatjuk, nemcsak digitális, hanem analóg dokumentumokról is beszélünk, tehát hivatalos papírokról, könyvekről vagy éppen előhívott fényképekről.

Átfogó tanulmányában, a témával Magyarországon a legaktívabban foglalkozó Nagy Gyula is idézi [2] azokat a PIM alapelveket, amelyeket a fent említett tanfolyam sorakoztatott fel. A listát tulajdonképpen felfoghatjuk egy hatékony receptnek, amelynek figyelembevételével sikeresek lehetünk az információszerzésben. Az alapelvek a következők:

- találjunk meg mindent (általános és speciális keresők, adat-/szövegbányászat, mélyweb, szemantikus web);
- szűrjünk mindent (spamszűrés/-elkerülés, reklámblokkolás, RSS, relevancia, kollektív bölcsesség);
- egységesítsünk mindent (digitalizálás, konvertálók, dekódolás optimalizálás, nyílt formátumok, névkonvenciók);
- rendszerezzünk mindent (katalogizálás/kategorizálás, címkézés, könyvjelző, metaadatok, wiki, tématerkép);

- mentsünk mindent (naplózás, exportálás, archiválás, backup, szinkronizálás, tükrözés, online iroda);
- védjük mindent (személyes adatok és személyiség, jelszó, IP cím, vírusok/trójaiak, titkosítás, vízjelzés). [1]

Miért fontos ez a gyakorlatban?

Számtalan olyan hétköznapi példát sorolhatnánk, amelyek valamennyiünk életében jelen vannak, és amelyek rámutatnak, hogy mindannyiunknak szüksége van a személyes információszerzésre. Ilyen például a szakdolgozatírás: A mai diplomamunkák kivétel nélkül számítógépen készülnek, az aggódó szakdolgozók pedig a saját gépükön kívül általában legalább még egy helyre (egy hordozható meghajtóra vagy egy online tárhelyre) elmentik a dokumentumot. A témavezetővel való konzultáció céljából valószínűleg több alkalommal át is küldik e-mailben, így pedig a dolgozatnak számtalan variációja születik, amely az interneten és a különböző meghajtókon található. Abban az esetben, ha valamennyi fájlunk „szakdolgozat.doc” a neve, a különböző verziók, vagyis a dolgozat különböző fázisai megkülönböztethetetlenek lesznek egymástól, és akár több napi munka vagy fontos javítások tűnhetnek el. Itt segíthet az egyetemi könyvtár, amelynek munkatársai felkészíthetik a szakdolgozatírókat az ilyen jellegű nehézségekre. Hiszen nagyon egyszerű megoldások is vannak a probléma kezelésére, mint amilyenek a fájlok nevének gondos megválasztása, lehetőleg egységesítése; illetve a témával kapcsolatos e-mailek címkézése.

Hasonlóan szemléletes példa még az egészségügy, ahol minden beavatkozásról és kezelésről papírokat, leleteket kapunk, amelyekre egy későbbi kivizsgálás vagy komolyabb probléma során ismételten szükségünk lehet. Ott vannak a szerződések, amelyeket kötünk, és amelyek hiányában komoly jogi problémáink lehetnek, vagy anyagi kárt szenvedhetünk. Vagy gondoljunk csak az általunk vásárolt termékek garanciájával kapcsolatos iratokra. Ezek mind olyan dokumentumok, amelyeket meg kell őriznünk és a rendszerbe foglalásuk nélkül hatalmas káoszt alkotnának.

Láthatjuk, hogy sok területen jelentkezik igény arra, hogy szervezzük az adatainkat és a dokumentumainkat, azonban mégis kevés az olyan alkalom, amikor átgondoltan, tudatosan és megfelelő stratégiát használva tennék meg ezt. *Becker*

és *Nogues* 2012-ben végzett egy kutatást, amelynek során 110 személyt kérdezett meg arról, hogy milyen módszerekkel szervezik személyes adataikat. A válaszok összetétele egészen meglepő: a többség semmilyen bevált módszert nem alkalmaz ezen a területen, annak ellenére, hogy 80%-uk úgy nyilatkozott, hogy érzi a téma fontosságát, de segítséget igényelne a megfelelő stratégia kialakításában. Különösen érdekes, hogy a válaszadók közül azok sem fordítanak kellő figyelmet a személyes információszerzésre, akik szakmájukat tekintve profi könyvtárosok vagy levéltárosok, így ismerik a megfelelő módszereket. [3]

Miben segíthet a könyvtár?

Ahogy korábban már említettem, a könyvtár ebben a rendszerben főleg a szaktudásával van jelen. Úgy gondolom, két fontos területen tud segítséget nyújtani a felhasználóknak a személyes információszerzésben: részt vehet a megvalósításban, vagy adhat instrukciókat az elméleti háttér kialakításához. Mindkét tevékenység fontos, ám amíg az első a gyorsabb megoldás, addig a második jelent hosszú távon is segítséget.

Bár mindkét módszerre számtalan példa és lehetőség van, ezek közül csak néhányat szeretnék kiemelni: az információszerzés folyamatában aktív résztvevőként a könyvtár például végezhet digitalizálást vagy konvertálást egyik formátumról vagy hordozóról a másikra, vagy segítheti a felhasználót különböző programok használatában.

A folyamatban mentorként részt vállalva a könyvtár készíthet különböző tutorial videókat vagy leírásokat, nemcsak különböző alkalmazások használatáról, hanem technikákról, módszerekről is. Hasonló elveket adhat át a felhasználóknak képzések és tanácsadások során is. Vagyis segítheti a felhasználót egy hatékony PIM-szemlélet, módszertan kialakításában. Fontos, hogy nem kész rendszereket adunk át a felhasználóknak, hanem az elveket, amelyek alapján maguk szabják személyre a stratégiájukat.

A továbbiakban néhány külföldi példán keresztül szeretném bemutatni, hogy a könyvtárak néhány egyszerű ötlettel, minimális anyagi ráfordítással is nyújthatnak hasznos szolgáltatást ezen a területen.

Könyvtári példák

Bár azt gondolhatnánk, hogy az egyetemi könyvtáraknak van a legnagyobb felelőssége, hogy a hallgatóit megtanítsa a különböző szakirodalmi anyagok rendszerezésére, a fenti példák rámutattak, hogy a közkönyvtárakban is van teendő bőven. Az *Észak Karolinai Városi Könyvtár* négyrészes videosorozatot készített, amelyben körüljárja a fájlátnevezés problémakörét: leírja magát a folyamatot, az ajánlott és a nem ajánlott karaktereket, elmondja mit szabad és mit nem. A négy rész címei a következők:

- Miért fontos a fájlok elnevezése? (Why is File Naming Important?)
- Hogyan változtassuk meg a fájlok nevét? (How to Change a File Name)
- Mit ne csináljunk, amikor elnevezünk egy fájlt. (What Not to Do When Naming Files)
- A fájlnevezés legjobb megoldásai (Best Practices for File Naming). [4]

A videók szabadon megtekinthetők a Youtube-on, tehát azok számára is elérhetők, akik nem beiratkozott olvasói a könyvtárnak.

A *Minnesotai Egyetem* a személyes információszerzés egyik kutatóbázisa, itt hozták létre a téma egyik legnagyobb és legaktívabb blogját. [5] A személyes információszerzéssel kapcsolatos hullámhoz az egyetem könyvtára is csatlakozott, és közzétett egy tematikus linkgyűjteményt a weboldalán, amely az egyetemisták számára leghasznosabb lehetőségeket listázza. A gyűjtemény természetesen azoknak a hallgatóknak szól, akik nem vesznek részt a téma tudományos kutatásában, így szinte amatőrök a kérdéskörben. A lista a következő nagyobb témakörökből áll:

- Hivatkozásszervezők.
- Figyelmeztetések és feliratkozások.
- Személyes archiválás (A téma dokumentumtípusok szerint tovább bontott). [6]

A listából különösen érdekesek a hivatkozásszervező oldalak, amelyek Magyarországon kevésbé ismertek. Ezek olyan felületek, amelyeken jelölni tudjuk az általunk olvasott szakirodalmakat (cikket és könyveket egyaránt), majd a tudományos munkánk befejezése után le tudjuk tölteni a szabályosan elkészített irodalomjegyzéket a megadott művekből.

Ezen az oldalon találkozhatunk azzal a mondattal, amely kellően rávilágít, miért a könyvtárosok a legalkalmasabbak arra, hogy támogassák a fel-

használókat ezen a területen. Szabad fordításban így hangzik: „Könyvtárosként van némi tapasztalatunk abban, hogy hogyan szervezzük és kövessük nyomon a dolgokat; igazából ez a mi szenvedélyünk.”

Az *Illinois Egyetem* könyvtára is összeállított egy részletes útmutatót, amely a minnesotai példához hasonlóan linkgyűjteményként funkcionál. Itt ugyanakkor jóval alaposabb, átgondoltabb és tágabb gyűjteménnyel találkozhatunk. Olyan weboldaltípusokat sorakoztatnak fel, amelyekkel más gyűjteményekben nem feltétlenül szerepelnek; ilyenek például az online könyvjelzők, az online naptárak és a feltöltő oldalak. Igazi érdekesség még, hogy itt a digitális tartalmak koordinálása mellett a papíralapú dokumentumok is szerephez jutnak. Több könyves közösségi oldal is szerepel a listában, amelyek tökéletesen alkalmasak a házi könyvtárak nyilvántartásba vételére, ilyen a LibraryThing és a Goodreads. [7] Ugyanakkor tudjuk, hogy a magyar könyvtáraknak is lenne mit ajánlania az olvasók számára ezen a területen, hiszen a *Moly.hu* ugyancsak képes ellátni ezt a feladatot.

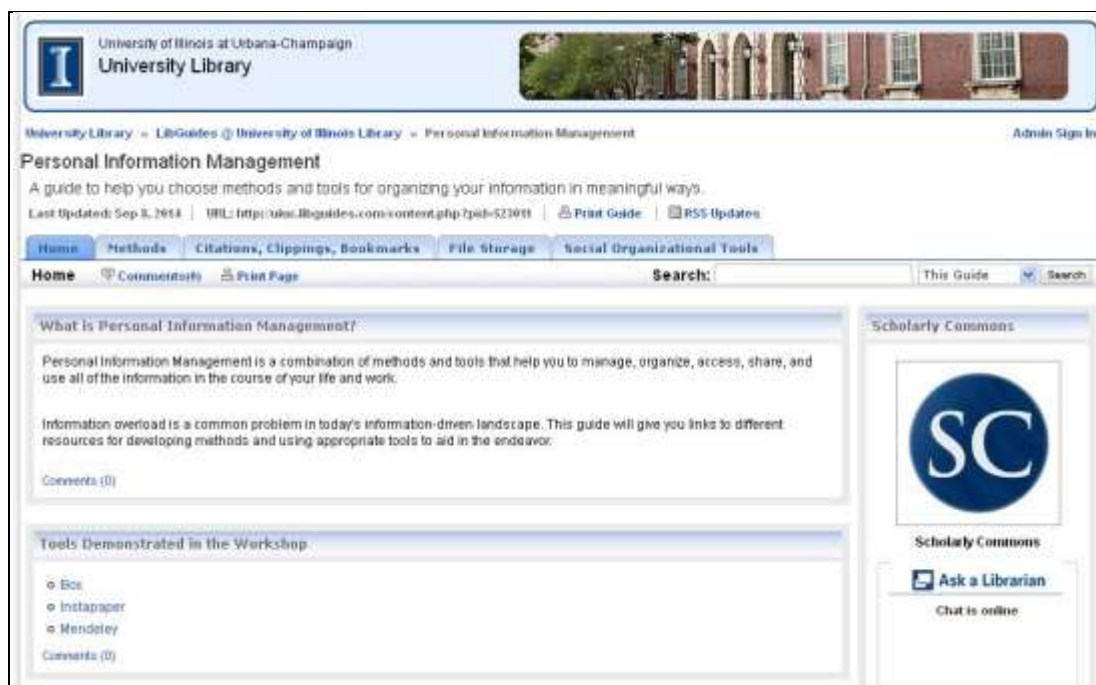
A *Yale Egyetemi Könyvtár* egy egyoldalas dokumentumot adott ki, „Útmutató szerzőknek a digitális megőrzéshez” (Authors’ Guidelines for Digital Preservation) címmel. A kéthasábos dokumentumon összehasonlítva láthatjuk a személyes információszerzés két szintjét. „A legkevesebb, amit megtehetsz” (The Least You Can Do) című hasáb arra mutat rá, hogy több olyan, minimális időt igénylő tevékenység van, amely hatékonyra tesz minket ezen a területen. Ezzel szemben a második hasábban (Going Further) profibb tippeket olvashatunk arról, hogy hogyan emeljük magasabb szintre ezt a tevékenységünket. [8]

Konklúzió

A személyes információszerzés egy olyan fontos terület, amelyben a felhasználók komoly segítségre szorulnak, a könyvtárosok pedig saját munkatapasztalataiknak köszönhetően a legalkalmasabb személyek arra, hogy utat mutassanak nekik. Magyarországon eddig sajnos nem sokan foglalkoztak ezzel a kérdéskörrel, de a külföldi példákból láthatjuk, hogy némi ötletességgel érdekes és hasznos gyűjteményt lehet összeállítani. További kutatásokra van szükség ezen a területen, főleg a külföldi jó gyakorlatok vizsgálatával, de mindenképpen figyelembe véve azt, hogy ezek a hazai gyakorlatban hogyan alkalmazhatók.

1. ábra A Minnesotai Egyetemi Könyvtár tippjei a hallgatók számára

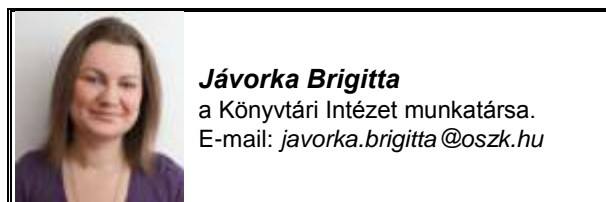

2. ábra Az Illinoisi Egyetemi Könyvtár útmutatója

Irodalom

1. DRÓTOS László: Személyes információmenedzsment tanfolyam.
http://mek.oszk.hu/~mekdl/pim/pim_1nap1.htm (Letöltve: 2014.10.07.)
2. NAGY Gyula: A személyes információszerzés (PIM) és a mobil eszközök. = Könyvtári figyelő, 2012. (58. évf.) 1. sz. p. 35–46.
3. BECKER, Devin – NOGUES, Collier.: Saving-Over, Over-Saving, and the Future Mess of Writers' Digital Archives: A Survey Report on the Personal Digital Archiving Practices of Emerging Writers. = The American Archivist, 2012. (75. évf.) 2. sz. p. 482–513.
4. State Library of North Carolina's File Naming Tutorial (Négy részben)
http://www.youtube.com/watch?v=Hi_A4Ywn4VU&feature=youtu.be (Letöltve: 2014.10.07.)
5. University of Minnesota PIM blog
<http://uofmpim.blogspot.hu/> (Letöltve: 2014.10.07.)
6. University of Minnesota Library Guide
<https://www.lib.umn.edu/pim> (Letöltve: 2014.10.07.)
7. University of Illinois Library: Personal Information Management
<http://uiuc.libguides.com/content.php?pid=523011&sid=4302501> (Letöltve: 2014.10.07.)
8. Yale University's "Authors' Guidelines for Digital Preservation
<http://library.yale.edu/~nkuhl/AuthorsGuidelines.pdf> (Letöltve: 2014.10.07)
9. FOURIE, Ina: (Nagy Gyula referálta): Együttműködés és személyes információszerzés (PIM). = Tudományos és műszaki tájékoztatás, 2013. (60. évf.) 1. sz. p. 41–43.
10. NAGY Gyula: Aktualitások és trendek a személyes információszerzés (PIM) világából. = Tudományos és műszaki tájékoztatás, 2014. (61. évf.) 3. sz. p. 90–97.
11. NAGY Gyula: PIM – Személyes információszerzés. = Tudományos és műszaki tájékoztatás, 2010. (57. évf.) 11–12. sz. p. 458–474.
12. ZASTROW, Jan: PIM 101: Personal Information Management. = Computers in Libraries, 2014. (34. évf.) 2. sz.

Beérkezett: 2014. XI. 13-én.

Vezetői Kollégium

MTAtv.

12. §

- (1) A Vezetői Kollégium az Akadémia operatív működését irányító választott testület.
- (2) A Vezetői Kollégium tíz tagból áll; elnöke az Akadémia elnöke, tagjai az Akadémia alelnökei, főtákará és főtákarhelyettese és az Elnökség Közgyűlés által választott három akadémikus és egy nem akadémikus tagja.
- (3) A Vezetői Kollégium feladata a Közgyűlés és az Elnökség által meghozott döntések végrehajtása, a Közgyűlés és az Elnökség által ráruházott döntések meghozatala. A Vezetői Kollégium hatáskörét és működési rendjét az Alapszabály rögzíti.
- (4) A Vezetői Kollégium az Elnökség által átruházott jogkörében meghozott döntéseikért az Elnökségnek, a Közgyűlés által ráruházott jogkörében meghozott döntéseikért a Közgyűlésnek tartozik felelősséggel.

A Vezetői Kollégium tagjai:

Elnök:

Lovász László, az MTA rendes tagja

Tagok:

Barnabás Beáta Mária, az MTA rendes tagja
Bokor József, az MTA rendes tagja
Freund Tamás, az MTA rendes tagja
Monok István, az MTA doktora

Szabó Miklós, az MTA rendes tagja
Szász Domokos, az MTA rendes tagja
Török Ádám, az MTA rendes tagja
Tulassay Tivadar, az MTA rendes tagja
Vékás Lajos, az MTA rendes tagja

Titkár:

- **Kindert Judit**
főosztályvezető, az Elnöki és a Testületi Titkárság vezetője

Állandó meghívott:

- **Zilahy Péter**
főosztályvezető, a Főtitkári Titkárság vezetője

A Vezetői Kollégium bizottságai

Könyvtári Bizottság

Elnök:

Vékás Lajos, az MTA rendes tagja

Tagok:

Benkő Elek, az MTA doktora
Bozó László, az MTA rendes tagja
Gyires Klára, az MTA doktora
Lovas Rezső György, az MTA rendes tagja
Madas Edit, az MTA levelező tagja

Náray-Szabó Gábor, az MTA rendes tagja
Rácz Lajos, az állam- és jogtudomány kandidátusa
Simonovits Miklós, az MTA rendes tagja
Szathmáry Eörs, az MTA rendes tagja
Székely Vladimír, az MTA rendes tagja
Tóth Miklós, az MTA levelező tagja

Szociális Bizottság

Elnök:

Dudits Dénes, az MTA rendes tagja

Titkár:

Lessi Lívía

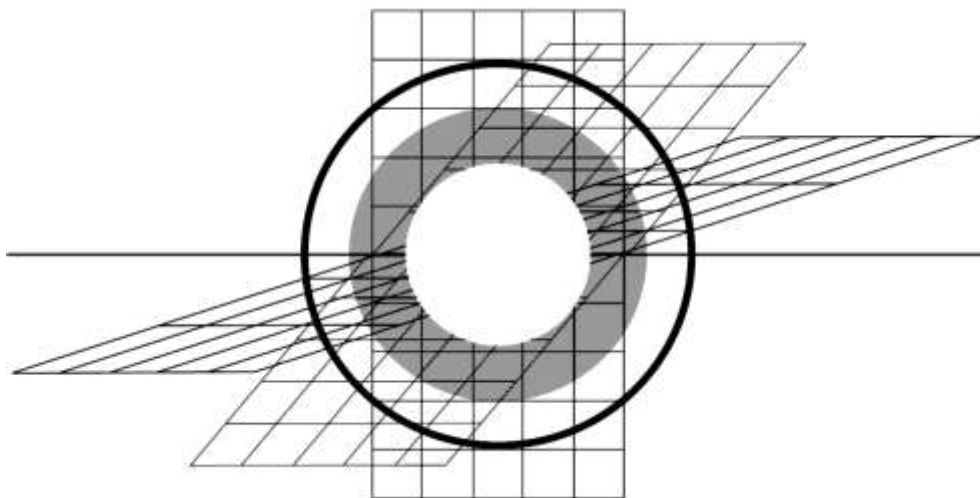
Tagok:

Chikán Attila, az MTA levelező tagja
Horváth József, az MTA rendes tagja
Iván Béla, az MTA levelező tagja
Jánossy András, az MTA rendes tagja
Kósa László, az MTA rendes tagja

Ligeti Erzsébet, az MTA rendes tagja
Márton Péter, az MTA rendes tagja
Nagy István, az MTA rendes tagja
Szabolcs Éva, PhD
Szemerédi Endre, az MTA rendes tagja
Teplán István, az MTA rendes tagja

Forrás: KIT Hírlevél [kit@gmconsulting.hu]

(B.Bné)

Berze Lajos

SZIA SZIE – repozitóriumi gyűjtemény kialakítása a SZIE Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltárban

Mára a felsőoktatási intézményeknek kiemelt, előírt feladatává vált, hogy az oktató- és a kutatómunka eredményeképpen létrejövő szellemi vagyont rendszeresen, visszakereshetően megőrizzék, s az így összegyűjtött, digitalizált formában rendelkezésre álló tudást a lehető legszélesebb kör számára elérhetővé tegyék, szolgáltatassák. A Szent István Egyetemen a Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltár (SZIE KDKL) is vállalta e nemes küldetés megvalósítását. Írásomban ismertetem a Szent István Archívum (SZIA) kialakításának folyamatát, valamint a PhD gyűjtemény példáján keresztül azokat a fejlesztési feladatokat, amelyekkel munkánk során találkozunk.

A repozitórium rövid története

A Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltárban a Szent István Egyetem szellemi vagyonához, örökségéhez tartozó digitális dokumentumok szervezett gyűjtése és közzététele 2008–2009-ben a Magyar Digitális Képkönyvtár (MDK) projektben való részvétellel kezdődött meg. Ekkor alakították ki azt a JaDoX alapú gyűjteményt, amely alkalmas volt a digitalizált képanyagot metaadatokkal ellátva, szabványos adatátviteli protokollok segítségével az MDK számára „átadni”. Jelenleg a képkönyvtári gyűjtemény több mint 1100 rekordot tartalmaz, amelyből több mint 500 található meg az MDK-ban (1. ábra).

A munka 2011-ben folytatódott, amikor is a „Tudásdepó – Tudásvásár” címet viselő TÁMOP pályázat keretében könyvtárunk az egyetem doktori iskoláiban írt és megvédett PhD disszertációk elektronikus feldolgozását és közzétételét vállalta. A pályázati időszak során, egy év alatt, majd 230 PhD disszertáció, s a hozzájuk tartozó magyar és angol nyelvű tézis – azaz összesen közel 900 dokumentum – került betöltésre és formai, tartalmi feltárára (metaadatolásra). A gyűjtemény folyamatosan bővül, jelenleg 435 teljes disszertáció található az állományban (2. ábra).

1. ábra Az „Atlas der Alpenflora” című könyv képei a Képkönyvtárban

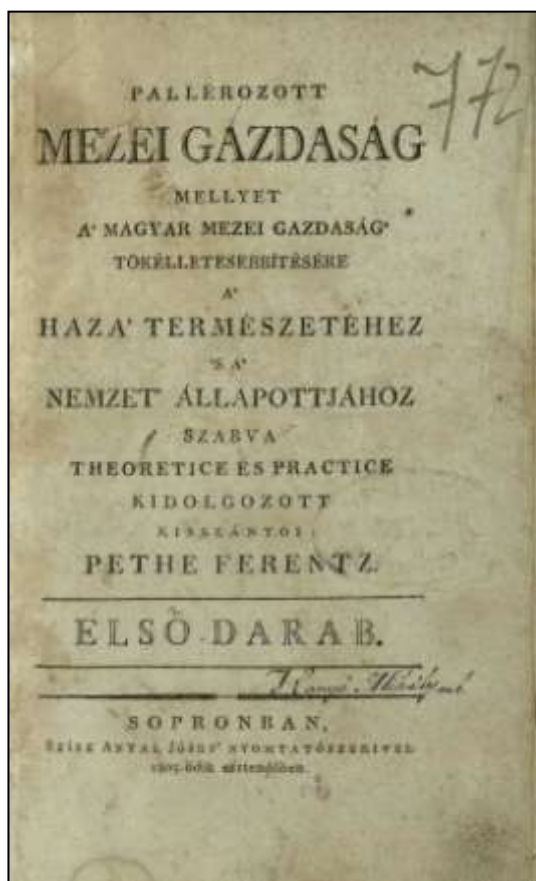

2. ábra Találati halmaz a PhD gyűjteményben

A 2012–2013-ban lezajlott sikeres NKA-pályázatnak köszönhetően könyvtárunk folytathatta az évekkorábban már megkezdett, muzeális értékű könyvek, folyóiratok digitalizálását célzó programját. A pályázat keretében Nagyváthy Já-

nos és Pethe Ferenc 1850 előtt megjelent, agrár vonatkozású művei közül 8 könyvet, összesen 5600 oldalt digitalizáltak és helyeztek el a kialakított repozitóriumi gyűjteményben (3. ábra).

3. ábra Régi Ritka Könyvek a Szent István Archívumban

2014-ben kezdődhetett meg az egyetemi oktatók, kutatók publikációinak feldolgozása, gyűjteménybe szervezése. Ez idáig mintegy 400 folyóirat- és konferenciacikket tettünk hozzáférhetővé az érdeklődők számára (4. ábra).

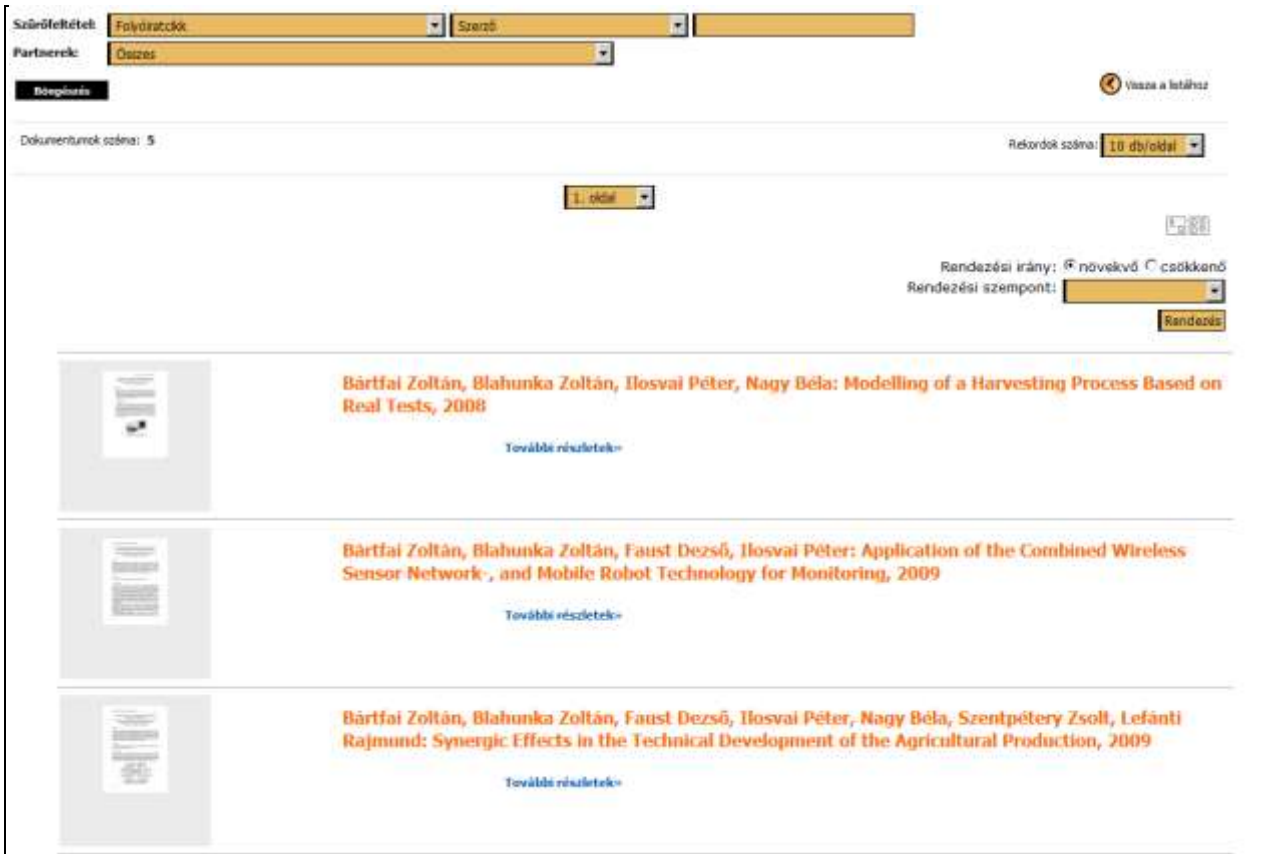
Ezek a gyűjtemények képezik az egyetem intézményi repozitóriumának, a Szent István Archívumának a törzsét.

A PhD gyűjtemény kialakítása

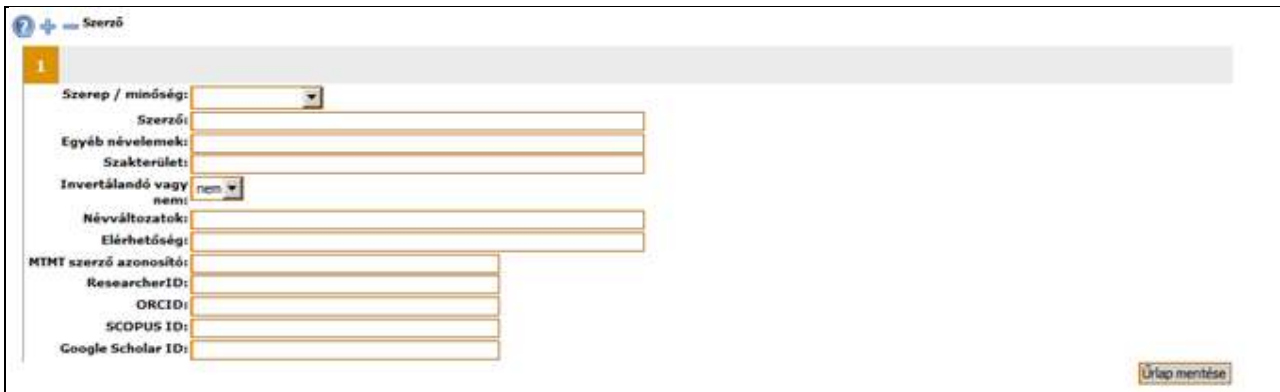
A repozitórium valamennyi gyűjteménye esetében alapelv volt, hogy szerkezeti kialakításuk a lehető leginkább „kompatibilis” legyen a *Magyar Tudományos Művek Tárával*, azaz a közzétett publikációkról az MTMT-ben nyilvántartott valamennyi információt tárolni tudjuk a repozitóriumban is. Természetesen az egyes dokumentumokról több olyan információt is rögzíteni kívántunk, amelyeket az MTMT-ben nem rögzítenek. Az ilyen információk köréről, a mezők megnevezéséről, a kitöltés mód-

járól, illetve a mezők úrlapon elfoglalt helyéről a könyvtár munkatársainak részletes egyeztetéseit követően született döntés.

Mind a tervezés, mind a kivitelezés során figyelembe kellett venni, hogy a JaDoX nem támogatja az olyan típusú egységesített, segédtablákat alkalmazó adatfelvitelt, mint amilyen segítségével az MTMT-ben az információk egy részének rögzítése történik (pl. szerzők, szerkesztők nevének vagy a folyóiratok címének esetében). Így a gyűjtemény adatsémáját és adatbeviteli úrlapját úgy kellett kialakítanunk, hogy az ilyen adatcsoportok valamennyi elemét minden rekord esetén rögzítésék, s ahol ez szükséges (pl. több szerző, több közreműködő esetében), ott az adott mezőcsoport többszörözhető legyen. Amint az az 5. ábrán látható, az ilyen adatcsoportok esetében egy plusz-jel látható, amelyre adatrögzítés közben kattintva a teljes adatcsoport többszörözhető. (A szükségtelenül megismételt adatcsoportokat a mínusz jelre kattintva lehet törölni.)

4. ábra Egy szerző művei az egyetemi oktatók, kutatók publikációinak gyűjteményében

5. ábra A szerző(k) adatainak rögzítésére szolgáló, többszörözhető mezőcsoport

Az adatfelvitel ilyen módja természetesen okoz némi többletmunkát, azonban csak így volt biztosítható, hogy a szerzőkre, szerkesztőkre, folyóiratokra vonatkozó valamennyi adatot rögzítsék.

A JaDoX szoftver egyik hatalmas előnye, hogy az adatfelvitel során a teljes szövegű állományok leíró adatai nemcsak manuálisan rögzíthetők, de szab-

ványos MARC formátumú állományok segítségével is importálhatók az adatbázisba.

Mivel a projekt során feltöltésre kerülő PhD disszertációk mindegyike fel volt dolgozva már könyvtárunk integrált rendszerében, így – a HunTékából való exportálást követően – a szükséges MARC állományok is rendelkezésünkre álltak. Ebből adó-

dóan a disszertációk betöltése a repozitóriumba – a megfelelő megfeleltetéseket követően – nagymértékben automatizálható volt. A megfeleltetés céljára tökéletesen alkalmasnak bizonyult egy Excel tábla, amelyben az adatbázis egyes mezőinek esetében rögzítettük, hogy oda mely MARC mező tartalma kerüljön be az importálás során.

Az ekként összerendelt elemek technikai, adatbázisban való megfeleltetését a *Monguz Kft.* munkatársai végezték el. A megfeleltetések működését tesztfeltöltésekkel ellenőriztük, így az esetleges hibák már a tömeges adatfelvitel előtt kideríthetők és javíthatók voltak (6. ábra).

A		B	
1			
2	Cím		
3	Cím:	245 \$a	
4	Alcím:	245 \$b	
5	Párhuzamos cím:	741 \$a \$b	
6	Besorolási cím:	245 \$a-ból az első // és a második // közötti rész	
7	Közös (összefoglaló) cím		
8	Rész cím		
9	Eredeti cím	240 \$a \$b; 130 \$a \$b; 730 \$a \$b	
10	Szerző		
11	Sorszám:		
12	Szerep / minőség:		
13	Besorolási név:	100 \$a	
14	Utónév:	100 \$j	
15	Egyéb névelemek:	100 \$b \$c \$d \$g \$m	
16	Invertálható vagy nem:		
17	Névváltozatok		
18	Elérhetőség		
19	Doktori iskola		
20	Sorszám:		
21	Szerep / minőség:		
22	Doktori iskola:	710 \$a, \$b, 110 \$a \$b	
23	Székhely:	710 \$c, 110 \$c	
24	Országkód		
25	Elérhetőség		
26	Beviteli dátum		
27	Beviteli dátum:		
28	Dátumra vonatkozó megjegyzés		
29	Megjelenési dátum		
30	Megjelenési év:	260 \$c	
31	Dátumra vonatkozó megjegyzés		

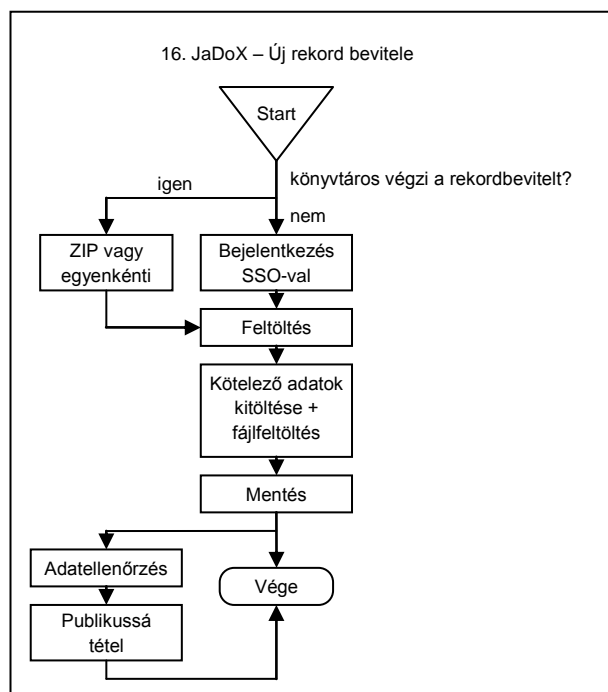
6. ábra Sémamegleltetés

A sémamegleltetést követően került kidolgozásra a feltöltési folyamat (7. ábra), amelynél elemekre bontva meghatároztuk az egyes folyamatlemlenek végrehajtásához szükséges időigényt is (8. ábra).

A feltöltésre kiválasztott disszertációkat a JaDoX rendszer „Tömeges feltöltés” funkciójának segítségével importáltuk az adatbázisba. A technológia lényege, hogy az összetartozó dokumentumokat (teljes szövegű állományok, illetve a metaadatokat tartalmazó MARC állományok) ZIP állományba tömörítve, egy lépésben lehet az adatbázisba töl-

teni. (Egy tömörített állomány több dokumentum összetartozó fájljait is tartalmazhatja.)

Ahhoz, hogy az összetartozó dokumentumok (disszertációk esetében az értekezés teljes szövegét, valamint a magyar és angol nyelvű téziseket és a leíró adatokat tartalmazó MARC állomány) a rendszer számára „felismerhetőek legyenek, három számjegyű sorszámozást kell alkalmazni a dokumentumfájlok nevében. A sorszámozás 001-től indulhat. További megkötés, hogy a fájl nevének illeszkednie kell az alábbi reguláris kifejezésre: [az09_]+(_[09][09][09])?.kiterjesztés". Vagyis a név kisbetűkből, számokból és '_'ből kell, hogy álljon, amelyet ha van sorszámozás, egy '_'-nak kell követnie és a háromjegyű sorszámnak, majd a fájl kiterjesztésének: például valami23.jpg, konyv_002.tiff, valamilyen_dokumentum.xml.

7. ábra A feltöltési folyamat sémája

Egy példával megvilágítva a több fájlból álló dokumentumok nevezékét (9. ábra):
 doktoriertekezés.MRC – MARC állomány,
 doktoriertekezés_0001.PDF – disszertáció,
 doktoriertekezés_0002.PDF – magyar tézis,
 doktoriertekezés_0003.PDF – angol tézis.

Szükséges idő:
A PhD dolgozatok egyenkénti feltöltésének időzítése:⁵

	Tevékenység megnevezése	Tevékenység időtartama	Tevékenység iránya
Előkészítés	Dokumentumok kiválasztása	kb. 8 óra	A feldolgozandó dokumentumok körének kiválasztása
	Dokumentumok beszerzése	kb. 8 óra	A feldolgozandó dokumentumok körének beszerzése
	Dokumentum kiválasztása	1 perc	Az aktuálisan feltöltendő dokumentum kiválasztása
	Dokumentumtípus kiválasztása	1 perc	A feltöltendő dokumentum dokumentumtípusának meghatározása
	Metaadat-típus kiválasztása	1 perc	A feltöltendő dokumentumhoz tartozó metaadat-típus meghatározása
Feltöltés	Dokumentum feltöltése	3 perc	A kiválasztott dokumentum betöltése a rendszerbe
	Feltöltés ellenőrzése	5 perc	Ellenőrzés a feltöltés sikerességét illetően
	Metaadatok szerkesztése	18 perc	A feltöltött dokumentum metaadatainak szerkesztése
Ellenőrzés/javítás	Metaadatok ellenőrzése	5 perc	A feltöltött metaadatok helyességének ellenőrzése
	Javítás	5 perc	Az esetleges hibák javítása
Összesen (a munkafolyamat ismétlődő elemeit figyelembe véve):		39 perc/dokumentum	

8. ábra Az egyes folyamatok időigényének meghatározása

9. ábra A tömeges fájlfeltöltés képernyője

A betöltött ZIP állományt a rendszer „kibontja”, s a fájlnevek alapján összetartozó állományokból (jelen esetben PDF-ekből és HUMARC állományból) összeállítja az adott dokumentum repozitóriumi rekordját (10. ábra).

Mivel a TÁMOP pályázat keretében nemcsak a gyűjtemény kialakítását vállaltuk, hanem azt is, hogy a gyűjtemény a saját szerveren kívül a *Budapesti Corvinus Egyetem* mint konzorciumvezető által működtetett, a konzorciumi gyűjtemények tekintetében aggregátorként funkcionáló portálján is (<http://tudasdepo.uni-corvinus.hu/>), így a repozitórium „mellé” telepítésre került a metaadatok aratását szolgáló OAI-PMH (*Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting*) protokoll is (11. ábra). Ennek teszteléséhez, ellenőrzéséhez az interneten elérhető, az MTMT munkatársai által is ajánlott validátorokat használtuk.

Noha a pályázati projekt időközben lezárult, a repozitórium, s ezen belül a PhD gyűjtemény technikai és tartalmi fejlesztése nem állt meg. A további fejlesztéseket a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény 53/A. §-ban foglalt előírá-

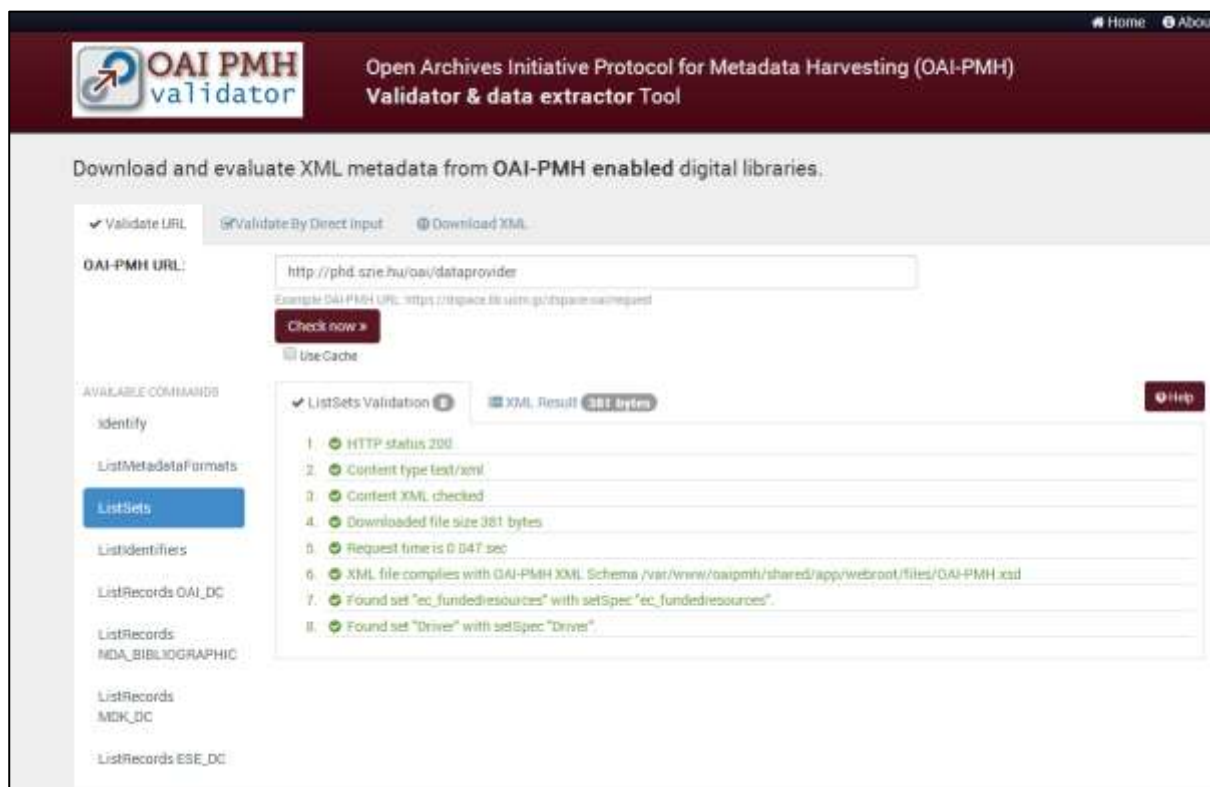
sok tették szükségessé. Ezeknek megfelelően egyetemünknek is meg kellett kezdenie a doktori értekezések DOI azonosítóval történő ellátását.

A fejlesztéseket az MTMT Repozitórium Minősítő Bizottság által kiadott protokollban megfogalmazott előírásokhoz, igényekhez igazodva kezdtük meg. (Az MTMT Repozitórium Minősítő Bizottság 2014. április 23-i ülésén ideiglenes minősítést ítélt meg a Szent István Egyetem repozitóriuma számára.) Technikai oldalról a legnagyobb feladatot a SWORD (Simple Web-service Offering Repository Deposit) protokoll telepítése, illetve a JaDoX adatbázishoz való illesztése jelentette.

A gyűjtemény tartalmi fejlesztése a pályázati projekt megkezdése óta folyamatos. Jelenleg az érdeklődők 435 doktori értekezést tekinthetnek meg a Szent István Archívumban. Annak érdekében, hogy a gyűjteményhez a lehető legszélesebb körben biztosíthassunk hozzáférést, repozitóriumunkat bejegyeztettük a legismertebb regiszterekbe (ROAR, OpenDOAR).

The screenshot displays a record for a PhD dissertation. On the left, there is a PDF viewer showing the cover page of the dissertation, which includes the title 'VÁLLALATI KAPCSOLATI RENDSZEREK A HAZAI KISKERESKEDELMI ÖVAKORLATBAN' and the author's name 'Király Éva'. Below the viewer, there are links to download the dissertation in PDF format. On the right, a metadata sidebar lists various fields such as 'Cím', 'Alcím', 'Részcím', 'Szerep / minőség', 'Szerző', 'Szakterület', 'Invertálandó vagy nem', 'Szerep / minőség', 'Doktori iskola', 'Doktori iskola székhelye', 'Ország', 'Beviteli dátum', 'Megjelenési év', 'Nyelv', 'A típus neve', 'Témakör', 'Altémakör', 'Tárgyszó', 'A formátum neve', 'Az adatrekord státusza', 'A dokumentum státusza', and 'Kiadó neve'. Each field contains a value, often with a blue link to the full record or related information.

10. ábra Egy PhD disszertáció „borítóoldala” a Szent István Archívumban

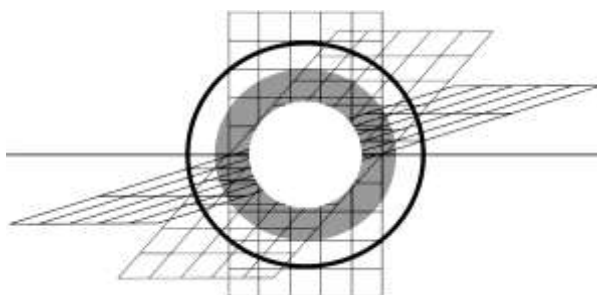
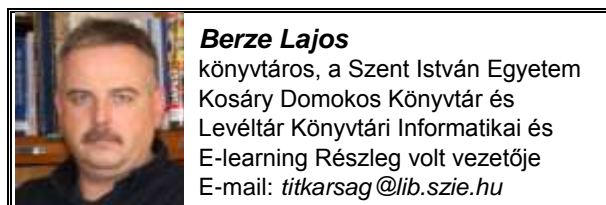

11. ábra Az OAI-PMH Validator & data extractor (validator.oaipmh.com) ellenőrző képernyője

Mint látható, az elmúlt néhány év során könyvtárunk is nagy lépéseket tett az egyetemi szellemi vagyon széles körű hozzáférhetőségének biztosítása érdekében. Feltérképeztük, beazonosítottuk a digitálisan rendelkezésre álló, vagy digitalizálható tudásvagyon elemeit, és megteremtettük azt az informatikai infrastruktúrát, amely révén megkezdődhetett a feldolgozás és a szolgáltatás. E lépésekkel egy olyan úton indultunk el, amelyen nincs, nem lehet megállás. Az elkövetkezendő időszak feladata, hogy valamennyi vagyonelem teljes körű

gyűjtése, feldolgozása és szolgáltatása megvalósuljon.

Beérkezett: 2014. XI. 5-én.

Ács Renáta

Mahara-alapú e-portfólió használata az egyetemi könyvtárhasználati képzésben

A portfólió-készítés napjainkban egyre nagyobb szerepet kap nemcsak a felsőoktatásban, de a pedagógus-életpályamodell bevezetésének következtében, széles körben váltak ismertté a különböző típusú e-portfólió-rendszerek. A Szent István Egyetem Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltár munkatársai által tartott könyvtárhasználati képzésben a Mahara-alapú e-portfólió-készítés mint az IKT-kompetenciák fejlesztésének fő eszköze jelenik meg. A feladat komplex portfólió építését írja elő, melyet a hallgatók széles körének teljesítenie kell a sikeres félévzáráshoz.

A portfólió fogalma, alkalmazási területei

A portfólió szó a „portare” (szállítani, vinni,) és a „folium” (levél, irat) latin szavakból származik, jelentése irattartó, iratok halmaza. A modern világban is találkozhatunk ezzel a kifejezéssel, gondoljunk csak a művészvilágra vagy a pénzügyi szektorra, bár ez utóbbi területen a szó „pénztárca” jelentésben terjedt el.

A portfólió alkotások vagy bizonyos szempont szerint rendezett munkák, dokumentumok gyűjteménye, mely képet ad egy személy, intézmény, szervezet munkájáról.

A személyes vagy egyéni portfóliót hasonlíthatjuk egy önéletrajzhoz, annál azonban jóval többet nyújt. A portfólióból képet kaphatunk az illető készségeiről, képességeiről, addig elért eredményeiről. Segítségével feltüntethetők a különböző munkák, érdeklődési körök, hobbik, tervek, tanulmányok.

Az e-portfólió fogalma, fajtái

Az e-portfólió egy dinamikusan változtatható fajtája a portfóliónak. Előnye, hogy bárholnan elérhető, ahol van internetelérés, utólag is módosíthatók a tartalmak, a dokumentumainkat egy helyen tárolhatjuk. Az e-portfóliónak több fajtája van.

Azt, hogy milyen fajta e-portfóliót szeretnénk építeni, a felhasználási cél, valamint a felhasználói kör határozza meg. Ennek alapján is sokféle e-portfólió típus létezik.

Beszélhetünk például egyéni e-portfólióról. Ez a fajta gyűjtemény alkalmas arra, hogy akár több, egymás mellett létező gyűjteményt is kialakítsunk, a különböző céloknak megfelelően. Az a portfólió, ami az álláskeresést célozza meg, felépítésében és tartalmában is teljesen eltér egy olyan portfóliótól, melyben magánjellegű dolgainkat mutatjuk be. A különböző e-portfóliók alkalmat adnak arra, hogy olyan képességekre világítsanak rá, melyek addig rejtve maradtak.

A céges vagy a szervezeti e-portfólió nem az egyéni oldalt állítja előtérbe, sokkal inkább a szolgáltatások, termékek oldaláról közelíti meg az összeállítást. Az ilyen típusú e-portfóliókban jól érvényesülnek a különböző marketingelemek, továbbá alkalmas cégek közti hálózati eszközként történő működésre.

Mindkét típusra igaz, hogy a folyamatos karbantartás, fejlesztés elengedhetetlen feltétele annak, hogy az e-portfólió adta lehetőségeket a lehető legszélesebb körben ki tudjuk használni.

A Mahara-alapú e-portfólió

A Mahara-alapú e-portfólió egy nyílt forráskódú rendszer, 2006-ban kezdték meg a fejlesztését Új-Zélandon. A rendszer tanulóközpontú, célja a személyes tanulási környezet kialakítása.

A Mahara e-portfólió sok szabadon használható eszközrendszerrel rendelkezik, melyet széles körben lehet felhasználni. Az IKT kompetenciákkal kevésbé rendelkező felhasználók is hatékonyan tudják használni. Ugyanakkor az informatikai vénával megáldott emberek is találnak kihívást alkalmazásában, s ez éppen a széles eszközkészletnek köszönhető. A rendszer képes szöveges dokumentumok, képek, hangok, mozgóképek, weblapok megjelenítésére egyaránt, s ezek elhelyezésére a rendszer mindenkinek saját tárhelyet biztosít.

A felhasználó saját profilját a legkülönbözőbb elemekkel teheti egyedivé. A Mahara rendelkezik a „Social Network” sajátosságaival, tehát lehet kapcsolatokat építeni, csoportokat kialakítani, kommunikálni, megosztani tartalmakat. Ezen felül figyelemre méltók a rendszeren belül a hozzáférési szintek kezelésének lehetőségei. Több hozzáférési szint egyidejű alkalmazásával elérhető, hogy bizonyos tartalmakat meghatározott személyek, csoportok lássanak, s ehhez társulhat egy úgynevezett időkomponens is, melyben az elérés időtartamát határozhatjuk meg.

A Mahara e-portfóliót a Moodle keretrendszerrel összekapcsolva, párhuzamosan jól lehet működtetni, a két rendszer remekül kiegészíti egymást (1. ábra).

A Mahara-alapú e-portfólió használata a Szent István Egyetemen

A Szent István Egyetemen 2009-ben került bevezetésre e két rendszer. Az üzemeltetési feladatokat a *Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltár* látja el. Az autentikáció (azonosítás) az oktatói, illetve hallgatói azonosítóval történik, a Központi Címle-kérdező Rendszerre (LDAP) támaszkodva. A két rendszer összekapcsolásával lehetővé vált, hogy a Moodle-rendszerbe való bejelentkezést követően egyenesen beléphessünk a Mahara-ba. Külön azonosítást így már az e-portfólió-rendszer nem igényel. Az összekapcsolásnak köszönhetően az oktatók és a hallgatók kezébe egy olyan szabadon hozzáférhető eszköz került, amelyben kreativitásukat kiválóan kiélhetik, az oktatók irányításával, példamutatásával a tanulók honlapokat hozhatnak létre komolyabb informatikai tudás nélkül.

E-portfólió-készítés a könyvtárhasználati képzésben

A Szent István Egyetem Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltár minden tanévben szervez könyvtárhasználati órákat. Az oktatás keretében, az információs társadalom tematikai egységben kapott helyet az e-portfólió-készítés mint az IKT kompetenciák fejlesztésére szolgáló eszköz. A cél a digitális írástudás és a problémamegoldó képesség fejlesztése.

Az e-portfóliót minden tagozatos és szakos hallgatónak el kell készítenie egy egységes kritériumrendszer alapján. A feladat nehézségét és könyvnyelviségét is az adja, hogy vannak kötött és szabadon alkalmazható elemek. Az elkészített munkákat az e-learningkurzusba csatoljuk vissza, az értékelés tehát a Moodle felületén zajlik.

1. ábra Az e-portfólió- és az e-learning-rendszer egymás mellett

Tematikai egység felépítése

A tematikai egységben megtalálható az elérendő célok és a fejlesztendő kompetenciák meghatározása. A hallgatók számára elérhetővé kell tenni az órán vetített előadást, a feladat pontos, részletes leírását, az ajánlott irodalmakat és forrásokat a témában. Mivel az e-learningfelület lehetővé teszi, hogy kisvideókat ágyazzunk be a tananyagok közé, és mivel a videó különösen hasznos segítség lehet egy ilyen típusú feladatnál, extra segítségként az alaplépéseket tartalmazó videó is a hallgatók rendelkezésére áll. A fórum lehetőséget ad a tanár-hallgató, illetve a hallgató-hallgató kommunikációra is.

A tematikai egység utolsó eleme egy adatbázis, melybe vissza kell illeszteni az elkészült portfólió elérési útvonalát (2. ábra).

A visszacsatolásra és értékelésre használt adatbázis a Moodle kurzuson belül

Az adatbázis segítségével az értékelést be lehet „drótozni” az e-learningkurzus alá, de ez a fajta tevékenységtípus sokkal többet ad szimpla értéke-

lésnél. A feltöltést követően a hallgató szöveges visszajelzést kap az értékelést végző személytől, s mivel az utólagos módosítás engedélyezett, a feladat lezárásáig van lehetőség a javításra. A hallgatókkal történő kommunikáció több csatornán is megoldott, de hasznos, ha minél több lehetőség adott a kommunikációra (3. ábra).

A feladat

A résztvevőknek egy olyan e-portfólió-gyűjteményt kell elkészíteniük, amelyben szerepel:

- Személyes nézet (kötelező elem az önéletrajz készítése, képek megosztása, személyes tervek feltüntetése, melyek nem kapcsolódnak szorosan a szakmai anyaghoz);
- Szakmai nézet (kötelező elem valamely szabadon választható témában kidolgozott oldal, mely internetes forrásokon alapul, illetve tartalmazza a megfelelő hivatkozásokat irodalomjegyzék formájában);
- Térkapcsolati nézet (kötelező elem egy vaktérképen a baráti, szakmai, családi kapcsolatokat megjelölése, a hozzá tartozó magyarázattal).

Információs társadalom, e-portfólió

 Tanulási cél, és elérendő kompetenciák az "Információs társadalom, e-portfólió" c. tematikai egységben.

Tananyag:

- Információs társadalom, e-portfólió - előadás anyag

Feladatok:

- Feladat leírás
- Ajánlott irodalom a témában
- Források a témával kapcsolatban

Kapcsolódó videók

- Profil szerkesztése
- Profiloldal létrehozása
- Nézet létrehozása
- Hozzáférési szintek megadása
- Kérdések és válaszok a témával kapcsolatban
- E-portfólió (gyűjtemény) nézet URL-jének feltöltése

2. ábra Információs társadalom, e-portfólió-tematikai blokk

3. ábra A visszacsatolásra és értékelésre használt adatbázis

A nézetek készítésekor elvárás, hogy ne „csak” dokumentumgyűjteményt hozzanak létre, de használják ki, és használják jól a Mahara eszköztárszerét. A megoldásnak tartalmaznia kell bizonyos kötött elemeket, mint például Europass önéletrajz vagy különböző médiaelemek alkalmazása. A Mahara-n belül a kurzusban résztvevőket egy csoport fogja össze, melynek több előnye is van. A csoport lehetőséget biztosít újabb kollaborációs tér kialakításához a hallgatók számára. Megoszthatják egymás közt tapasztalataikat, adhatnak ötleteket egymásnak. Erre a Mahara belső kommunikációs eszközei alkalmasak (üzenet, üzenő fal, blogbejegyzés).

Hallgatói visszajelzések a feladattal kapcsolatban

A hallgatói korosztály a különböző képzési rendszereknek köszönhetően nagyon vegyes, így nemcsak a fiatal, de az idősebb generációnak is alkalma nyílt kipróbálni a Mahara-alapú e-portfólió építését.

Elsősorban a nappali tagozatos hallgatókra jellemző, hogy halogatták a feladat elkészítését, úgy gondolták, gyorsan el tudnak készülni vele, hiszen rendelkeznek mindazokkal az IKT kompetenciákkal, melyek megléte elősegíti a feladat megoldását. Érdekes volt megfigyelni, hogyan változott meg a feladat nehézségéről alkotott vélemény, ahogy közeledett a leadás határideje. A kommunikáció megélnékült, egyre több kérdés érkezett a feladattal kapcsolatban, a hallgatók várták a visszajelzéseket, és elvégezték a javasolt módosításokat.

Azok a hallgatók, akik levelező képzés keretében hallgatták a tantárgyat, esetleg idősebbek voltak, óvatosabban közeledtek a feladathoz. Két csoportra lehetett őket osztani aktivitásuk szerint: vagy nagyon részletesen kidolgozták a feladatot, vagy csak a minimum követelménynek akartak megfelelni.

E-portfólió a könyvtár szolgálatában

Az e-portfólió minél változatosabb felhasználási területeinek bemutatásában a könyvtár élen jár a tekintetben, hogy – kilépve a könyvtárhasználati

óra keretéből – olyan nyilvánosan elérhető gyűjteményeket szervez, amelyeket kifejezetten a nagyközönségnek szán. A könyvtári gyakorlattal, a portfólió alkalmazásának követendő példájával arra mutatunk rá, hogy a Mahara-alapú portfólió számos területen jól használható, a lehetőségeknek csak a képzelet szab határt. A figyelemfelhívásban nagy szerepet játszanak a könyvtár honlapjáról közvetlenül elérhető, az egyes kiállítások megnyitójára készített nyilvános gyűjtemények, illetve egy adott eseményre összeállított kollekciók.

Alkalmazási példák

Három példa a Szent István Egyetem Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltár munkatársai által összeállított nyilvános gyűjteményekre:

1. A Magyar Költészet Napjára készített gyűjtemény:
<http://eportfolio.szie.hu/view/view.php?id=4100>
2. A Kosáry Domokos kiállítás megnyitójára készített összeállítás:
<http://eportfolio.szie.hu/view/view.php?id=8713>
3. Személyes gyűjteményem szakmai nézete: (6. ábra)
<http://eportfolio.szie.hu/view/view.php?id=4081>

4. ábra A Magyar Költészet Napjára készített gyűjtemény

5. ábra A kiállítás megjelenítése

Távlati tervek

A különböző minősítési eljárások bevezetésével – pedagógus-életpályamodell – az e-portfólió-készítés igencsak előtérbe került. Ha a minősítési eljárás kiterjed a könyvtáros szakmára is, úgy az e-portfólió-készítés még kiemelkedőbb területté válhat a könyvtárak életében. Mindenképp fel kell

készülni az új kihívásra. A könyvtárnak mint információközvetítő szervezetnek fontos feladata felhívni a figyelmet az e-portfólió széles felhasználási területeire. Ezekon túlmenően egy gyűjtemény bemutatását jól lehet használni például az álláskeresésben, illetve már most része némely felsőoktatási MA és MSc képzésnek.

6. ábra Személyes e-portfólióoldal szakmai nézete

Forrás

<http://mahara.prompt.hu/>

<https://mahara.org/about>

<http://eportfolio.szie.hu/>

Beérkezett: 2014. X. 30-án.

Ács Renáta
informatikus könyvtáros, a Szent István Egyetem Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltár Könyvtári Informatikai és E-learning Részleg munkatársa.
E-mail: Acs.Renata@lib.szie.hu

Kutatási adatok infrastruktúrája a Berli Műszaki Egyetemen

A kutatási adatok hosszú távú és jövőbemutató kezelésének biztosításához a *Berli Műszaki Egyetem* (TU Berlin) 2012 szeptemberében kezdte kiépíteni a kutatási adatok infrastruktúráját. A cél az, hogy létrehozzák az egyetemen keletkezett kutatási adatok, s az ezekre épülő publikációk hosszú távú megőrzését és rendelkezésre bocsátását. A szervezeti és technikai komponensek megvalósítása egy kétéves, a teljes Műszaki Egyetemre kiterjedő projektben valósul meg, amelyben az *Egyetemi Könyvtár* (UB), a *Számítóközpont* és a *Kutatási Részleg* dolgoznak együtt. A tanulmány bemutatja a koncepciót és áttekintést nyújt a projekt jelenlegi állapotáról.

1. Bevezetés

2012 szeptemberében kétéves saját projekt keretében a TU Berlin kiépítette a kutatási adatok infrastruktúráját, ezáltal biztosítani tudja az egyetemen keletkezett kutatási adatok és az ezekre épülő publikációk hosszú távú tárolását és hozzáférhetőségét.

A Berli Műszaki Egyetem nagy hagyománnyal rendelkező, elismert kutatóegyetem, amelyen folyamatosan számos kutatási projekt zajlik, akár harmadik féllel együttműködve, esetenként a TU Berlin finanszírozásában. Mindeztidáig nem létezett az egyetemen a kutatási adatok tárolására infrastruktúra, s fennállt a veszély, hogy a kutatási adatok elvesznek, amint véget érnek a projektek, illetve a kutatók más intézményekbe kerülnek át. A különböző tudományterületeken az intézményi kutatási adatok infrastruktúrájának igénye nagyon eltérő: az elmúlt években – általában adott tudományos szakmai társaságok kezdeményezésére – világszerte jelentek meg szaktudományi repozitóriumok és archívumok, amelyekben a TU Berlin kutatói is jelen vannak. Azonban nem minden tudományterületen léteznek repozitóriumok, pedig igény lenne rájuk a többi tudományterületet átfedő kutatások és a kisebb projektek számára is.

A kutatási aktivitás megnövekedése miatt 2011 őszén az Egyetemi Könyvtár (UB), a tubIT IT-Service GmbH (tubIT), valamint a Kutatási Részleg kidolgozták a kutatási adatok kezelésével kapcsolatos koncepciót, amit 2012 márciusában mutattak be. A szervezeti és technikai koncepció a TU Berlin számára egy terhelhető, megbízható és tartós struktúrát céloz meg, továbbá a kutatók számára a kutatási eredmények kezeléséhez szükséges hosszú távú, jövőbemutató szolgáltatásokat is biztosít. Az infrastruktúra a technikai komponens mellett a tartalom menedzsmentjét is tartalmazza, amely a kutatási-adatokat, leírásukat, megjelenítéssüket és tárolásukat szervezi meg és szabályozza.

2. Szervezeti és technikai koncepció

2.1 Alapvető irányelvek és stratégiák

A koncepció a kutatási adatok már meglévő és működő infrastruktúráját követi, mely leginkább Nagy-Britanniára jellemző. Technikai szempontból szabványprotokollok és nyílt interfészeket biztosítják a más rendszerekkel történő átjárhatóságot.

A TU Berlin három részlege (UB, tubIT és Kutatási Részleg) rendelkezik azzal a specifikus tudással és lényeges képességekkel, amelyek alkalmazhatók a kutatási adatok infrastruktúrájának kiépítéséhez és üzemeltetéséhez. Ezért nincs szükség egy újabb egység létrehozására, hanem egy olyan hatékony szervezeti struktúrát kell megalkotni, amely a három egység képességeit egy „virtuális” szolgáltatási centrumban fogja össze.

A koncepció a meglévő adatok használatát is támogatja, ezzel megkönnyítve a kutatók munkáját, egyúttal olyan többlétszolgáltatásokat hozva létre, amelyek ösztönzik a kifejlesztett eszközök használatát. Erre egy példa a projekt általános adatait (pl. projekt címe, absztrakt, részt vevő személyek stb.) tartalmazó adatmenedzsmentterv, melyhez az adatok a Kutatási Részleg elektronikus projektnyilvántartásából automatikusan átvehetők.

A kutatási tanácsadás a jövőben nagy hangsúlyt helyez a repozitóriumokról való tájékoztatásra és ajánlja használatukat. A koncepció figyelembe veszi, hogy a kutatók szorosan kapcsolódnak saját tudományterületükhöz, ezért a TU Berlin tagok kutatási eredményeinek nyilvántartása megosztottan történik: a kutatási eredmények egy része a TU Berlin intézményi repozitóriumába kerül, míg a másik része a világszerte fellelhető tudományterületi repozitóriumokba. A TU Berlin kutatóinak kutatási eredményei linkekkel és teljes szöveggel együtt szintén elérhetők: a metaadatok és a „Persistent Identifier” azonosítók automatizált workflow-n keresztül szabványprotokollokkal begyűjthetők, és a TU Berlin által üzemeltetett kutatási adatok és publikációk repozitóriumában tárolhatók, valamint az UB Primo tudományos portálján keresztül kutathatók.

2.2 A koncepció elfogadtatása a TU Berlinen

A TU Berlinen a kutatási adatok infrastruktúrájának elfogadtatása érdekében lényeges a kutatók és a kutatásért felelős részlegek körében a széles körű információmegosztás és tájékoztatás. A kutatásért felelős elnök, a karok kutatási dékánjai és a kutatási tanácsadás elfogadták a koncepciót. Ahhoz, hogy a kezdeményezést a TU Berlin megismerje, a „TU Intern” egyetemi lapban megjelent a „A kutatási adatok hosszabb életéért” című cikk. A kutatási adatok projekt egyetemen kívüli megismertetése 2013-ban a lipcsei könyvtári kongresszuson két előadással történt meg, melyek során a koncepciót, a projektet valamint a repozitóriumot mutatták be.

2.3 A „Kutatási adatok és publikációk szolgáltatócentruma”

A kutatási adatok infrastruktúrájának rögzítéséhez a TU Berlinen, az UB, tubIT és Kutatási Részleg egyesítették képességeiket a „Kutatási adatok és publikációk szolgáltatócentrumában” (SZF), és elkészült egy webes információs platform.

Az SZF a három részleg munkáját központosítja, s egy a TU-ra kiterjedő szolgáltatási ajánlatot kínál a kutatók számára. A Kutatási Részleg tájékoztatást nyújt a kutatási támogatások, projektkezdeményezések és egyéb szervezeti projektkérdések terén. A tubIT a technikai infrastruktúra rendelkezésre bocsátásáért és üzemeltetéséért felelős. Az UB a komplex metaadatok, a kutatási eredmények igazolásáért és a kutatási adatok menedzsmentjéért felel. Az SZF vezetését az UB látja el.

A TU Berlin újítása abból állt, hogy a kutatási adatok infrastruktúrájába bevonták a Kutatási Részleget. Míg a meglévő koncepciók a kutatási adatokra fókuszálnak és megkövetelik a könyvtár és a számítóközpont szoros együttműködését, addig a TU Berlin koncepciója már az adatok előállítására előtérbe kerül, vagyis már a projekt ötleténél, és a kutatók számára olyan „one-Stop-Service” valósul meg, amely a kezdetektől a kutatás teljes tartama alatt nyújt tanácsot és támogatást.

2.4 A kutatási adatok életciklusa

A TU Berlin kutatási adat infrastruktúrája a kutatási adatok teljes életciklusát tartalmazza.

Az UB, a tubIT és a Kutatási Részleg a kutatási adatok életciklusából indulnak ki a munkamegosztás során. A Kutatási Részleg a projektekkel kapcsolatban ad tájékoztatást, az UB a kutatási adatok menedzsmentjéért, míg a tubIT az IT-infrastruktúráért felel. A három részleg mellett a kutatóknak is vannak feladataik, hiszen elő kell állítani a kutatási adatokat, leírják a projektet, megírják az annotációt, valamint kiválasztják a megőrzendő és törlendő kutatási adatokat.

2.5 A „DepositOnce” repozitórium

A TU Berlin kutatási adatok infrastruktúrája kezdetektől fogva olyan szolgáltatásokat és eszközöket bocsát rendelkezésre, amelyeket az egyetem összes tudományterületén lehet használni. Ezek egészülnek ki a tudományterületekre jellemző további (workflow, formátumok, metaadatsémák ...) szolgáltatásokkal.

A kutatásnyilvántartás technikai pillére az összes tudományterületre kiterjedő intézményi repozitórium, amelyben a kutatási eredmények, vagyis a kutatási adatok és a hozzájuk tartozó publikációk hosszú távon tárolhatók. A DepositOnce szolgáltatási platformként és többletszolgáltatásként működik, mely lehetővé teszi, hogy a kutatási adatok és publikációk a metaadatokkal együtt központilag egyszerűen és tartósan legyenek tárolhatók, ezen kívül kapcsolódó szolgáltatásokat (honlap, Google Scholar, szakterületi repozitóriumok, az UB Primo Discovery & Delivery-rendszer stb.) is biztosít. Ebből adódóan a repozitórium nyílt platformként működik, amely támogatja a szabványokat és a szabványos hozzáférést más elismert repozitóriumokhoz, adatbázisokhoz és keresőrendszerekhez. Mind a publikációk, mind a kutatási adatok „Persistent Identifier” (DOI) azonosítóval vannak

ellátva, ezért állandóan elérhetők és hivatkozási lehetőségként szolgálnak.

A DepositOnce a TU identitásmenedzsmentjébe – s ezáltal a TU Berlin SSO-infrastruktúrájába került integrálásra. A hozzáférés- és jogosultságmenedzsment biztosítja a hozzáférési védelmet: míg a metaadatok az interneten keresztül nyíltan hozzáférhetők és ezzel teljesítik a nyílt hozzáférés kezdeményezés alapkövetelményeit, addig a kutatási adatok és a publikációk teljes szövege – a kutatók kérésének megfelelően – hozzáférési tilással ellátható vagy nyíltan hozzáférhető.

Az SZF munkamegosztásának megfelelően a repozitórium tartalmi koncepcióját az UB határozza meg és fejleszti. A TU Berlin IT-infrastruktúrájába történő integrálást és a technikai üzemeltetést, valamint a rendszeres biztonsági szolgáltatásokat a tubIT látja el.

3. Kutatási adatok projekt

A kutatási adatok projektet az UB, a tubIT és a Kutatási Részleg valósítja meg. Az UB a projekt indításakor egy informatikus állást hirdetett meg. A projekt az UB keretein belül a könyvtár vezetésével és az „AG Kutatási Adatok” projekt támogató-sával zajlik.

3.1 Partnerekkel való együttműködés

A projekt a kutatók igényeinek figyelembevételéhez és a kutatási adatok infrastruktúrájának elismeréséhez a TU Berlinen partnerek együttműködésével valósult meg. Az első partnerek a 2012-ben engedélyezett 1029 „turbin” kutatás (képviselő: Prof. Dr.-Ing. R. King) és az audiokommunikációs kutatás (Prof. Dr. S. Weinzierl). A repozitórium struktúrájával, az adatmenedzsment tervének bevezetésével, a metaadatséma kérdésével és a „Persistent Identifier” azonosítóval kapcsolatban történt egyeztetés a partnerekkel, valamint prototípusokkal kerültek tesztelésre.

3.2 Milyen kutatási adatokat tároljunk?

Nagyon sok hozadéka volt a partnerekkel történő egyeztetésnek a tárolandó kutatási adatok vonatkozásában. Az SFB mérnöktudományi projektek során előreláthatólag nagy adatmennyiség keletkezik, ezért az „adat” mint téma kiemelt szerepet kapott. Ahhoz, hogy meg lehessen becsülni az elvárt adatmennyiséget, a partnerekkel együtt kifejlesztettek egy kérdőívet a várható adatmennyiség-

gel és az adattípusokkal kapcsolatban. A válaszok a tubIT számára is segítséget nyújtanak.

A jövőben a kutatók számára, akik kutatási adataikat a repozitóriumba akarják feltölteni, felteszik a partnerekkel kifejlesztett kérdéseket, amelyeket a tudományterületek alapján kiegészítenek. A válaszból információt lehet szerezni a repozitórium tárolási igényéről és a szükséges bővítésekről.

Tervezik, hogy a kérdőívet webes alkalmazással fejlesszék, amit idővel minden egyes részt vevő tudományterület specifikusságával egészítenek ki.

Az alábbi felismerés vonható le a partnerekkel történt együttműködésből.

A TU Berlin kutatási adatok és publikációk repozitóriuma a kutatási eredményeket tárolja, vagyis a kutatási adatokat és a hozzá tartozó publikációkat.

Azokat a kutatási adatokat, amelyek a projekt mindennapjain nagyon nagy mennyiségben keletkeznek (pl. gépszimulációk), nem tárolják. A TU Berlinen a kutatási adatok kezelése érdekében sok tudományterület – legalábbis a természettudományok technikai területén és a mérnöktudományi szakterületeken – rendelkezik megoldásokkal és saját szerverrel, ahol a kísérleti adatokat tárolják, törlik, s újra létrehozzák.

A partnerekkel való együttműködés további fontos felismerése, hogy nem kell megőrizni azokat a kutatási adatokat, amelyek nem felelnek meg a DFG-definíciónak, amelyet a TUB-koncepció követ. A természettudományok technikai területén és a mérnöktudományi szakterületeken a kutatási adatoktól sokkal fontosabb a kísérlet felépítése és leírása (vázlatok, időterv, számítások, ...), amelyek alapján a tényleges kutatási adatok sokszor egyszerűen és gyorsan újra előállíthatók. E felismerés alapján a kutatási adatok projektben a megőrzésre vonatkozó definíciót megváltoztatták.

A tudományterülettől függően a kutatási adatokat (a DFG-definíció alapján) és/vagy azokat az adatokat, amelyek az eredmény újbóli előállításához szükségesek, meg kell őrizni.

Ezeket a felismeréseket, amelyek a szakterületek kis részére vonatkoznak, továbbiakban meg kell vitatni más szakterületek képviselőivel.

3.3 A technikailag önálló komponensek megvalósítása

3.3.1 Online információs platform (SZF-honlap)

Az SZF-honlap teljes áttekintést nyújt a szolgáltatási centrumról, és a kutatási adatok infrastruktúrájával kapcsolatos szándékairól. A honlap 2013 májusától működik és a TU-honlapok legismertebb részeiről is elérhető. A honlapok tartalmát az UB gondozza, s a Kutatási Részleg projektmunkatársai az egyes oldalak kutatási információiért felelősek.

3.3.2 „DepositOnce” repozitórium

A DepositOnce egy Dspace alapú szoftverrel működik, amely a legelterjedtebb nyílt forrású szoftverrendszerek egyike a kutatási adatok kezelésére. Az SZF munkamegosztásának megfelelően az UB munkája a repozitórium koncepciójának kidolgozása, valamint a kiegészítésekkel és a DSpace-nek való megfeleltetésekkel kapcsolatos programozói munkát jelenti. Ezzel párhuzamosan a tubIT a repozitóriumot beköti a TU Berlin infrastruktúrájába; a tubIT és az UB szorosan együttműködik. Ahhoz, hogy a fejlesztés zökkenőmentes legyen, az UB stratégiája az, hogy együttműködik a nemzetközi DSpace-fejlesztő közösséggel, miáltal a saját megfeleltetések és fejlesztések a hivatalos frissítésekben is megjelennek.

3.3.3 Adatmenedzsmentterv

Az adatmenedzsmentterv a kutatók számára eszközt nyújt a projektdokumentáció rögzítéséhez. A terv a WissGrid-projektben fejlesztett „kutatási adatok menedzsmentjének ellenőrző listáján” alapul, amely a TU Berlin igényeihez idomul. A programozási munkákat az UB végzi.

Az adatmenedzsmentterv olyan többletszolgáltatás, amely könnyen kezelhető webeszközként áll a kutatók rendelkezésére.

4 A fenntarthatóság lépései

4.1 A repozitórium integrálása a TU Berlin IT-infrastruktúrájába

A repozitórium integrálása a TU Berlin IT-infrastruktúrájába – szoros együttműködésben az UB-val és a tubIT-val – jelenleg is zajlik. 2013 júniusában a tubIT lezárta a DepositOnce szerverének beüzemelését és a TUB-Firewall által védett szer-

vert rendelkezésre bocsátotta a tubIT-környezetben. A szoftver integrálása majdnem lezárult, csak az adatbázis integrálása maradt hátra. 2013. augusztus vége óta a DepositOnce-ban tárolt kutatási adatok Backup-koncepciója zajlik. 2013 novemberében került beüzemeltetésre a repozitórium és az adatmenedzsmentterv.

Az integrálás fontos kritériuma, hogy a tubIT biztosítja a TU Berlin IT-infrastruktúrájáért biztonsági elvét, és az UB és a tubIT ennek megfelelő megoldásokat keres, és ezeket alkalmazza. Ezért az új szolgáltatás kezdetektől fogva minden szinten megfelel a TU Berlin magas minőségi követelményeinek.

5. A kutatási adatok infrastruktúrájának elfogadtatása a TU Berlinen

Megállapítható, hogy a kutatási adat projektet és az SZF-t a TU Berlinen elfogadták. Ezt mutatja három kutató visszajelzése, akik több kutatási projektben is részt vettek. Az UB központi szerepet játszik az SZF-ben és a többi projektben. A részvétel célja a kutatási eredmények hosszú távú biztosítása, a keletkezett eszközök integrálása a TU Berlin kutatási adatok infrastruktúrájába.

A projektekben való részvétel stratégiai lépésnek is minősül, amely a jövőbe mutat. A projektkezdemenyezések meghatározása sok többletmunkával jár anélkül, hogy a kutatási adatok projektben azonnali haszon jelentkezne. A projektrészvételek „nyeresége”, amennyiben engedélyezik a projekteket, csak a következő években várható. Ez azért történik, mert a tudományos személyzetet és a szakmai tudást meg kell nyerni ahhoz, hogy a fejlesztések haladjanak.

6. Összefoglalás és előretekintés

A két éves kutatási adatok projekt 2013. augusztus végére elérte az első félidőt, ezért ezt a tanulmányt köztes állapotfelmérésként kell tekinteni.

A projekt első feléből kiderül, hogy a kutatási adatok projektet a TU Berlin kutatói elfogadták. A TU-projektben való részvétellel rögzült a kutatási adatok infrastruktúrája és jelenléte a TU Berlinen.

Az egyetlen hiba a projektben ugyanaz, mint más projektek esetén is: a projektben részt vevő személyzet. A projektre fordított munkacapacitás hiányzik más területekről. Ezért a projekt főleg a

repozitórium esetén csúszott és az első verzió nem olyan működési terjedelemben valósul meg, ahogy eredetileg tervezték.

A projekt második felében be kell hozni az elmara-dást és új irányokat kell bevezetni. A repositórium technikai fejlesztése és a működésének kiterjesz-tése mellett ki kell dolgozni a „TU Berlin irányel-veit a kutatási adatok és publikációk terén”, majd bemutatni a TU Berlin grémiumának.

Össességében az első félidő eredményei sokat ígérnek. Még ha sok teendő is maradt, az eddig elérték pozitív irányba mutatnak és azt célozzák meg, hogy a projekt végére a TU Berlinen kiépül-jön a kutatási adatok infrastruktúrája a kutatók számára.

/KUBEREK, Monika: Die Forschungsdaten-Infra-struktur der TU Berlin. = Bibliotheksdienst, 47. köt. 11. sz. 2013. p. 833–846./

(Filó Krisztina)

Obama információkat akar az amerikai IT-cégektől

Szorosabb együttműködést kért Barack Obama amerikai elnök a Szilíciumvölgyben működő cégektől a kiberbiztonsággal kapcsolatos információcserében.

Obama a Stanford Egyetemen vállalatvezetők előtt kijelentette, hogy hatékonyabb információcserére lenne szükség az olyan hackertámadások elleni védekezés-hez, mint amilyen a Sonyt érte a közelmúltban. „Ezt a kormány nem képes egyedül elvégezni. De tény az is,

hogy ezt a magánszektor sem képes egyedül elvégezni, mert az új fenyegetésekkel kapcsolatos legfrissebb információk a kormánynál vannak” – mondta. Az elnök szerint a kormány és a magánvállalatok együttműkö-dése és információcseréje az egyetlen módja annak, hogy Amerikát megvédjék a kibertámadásoktól.

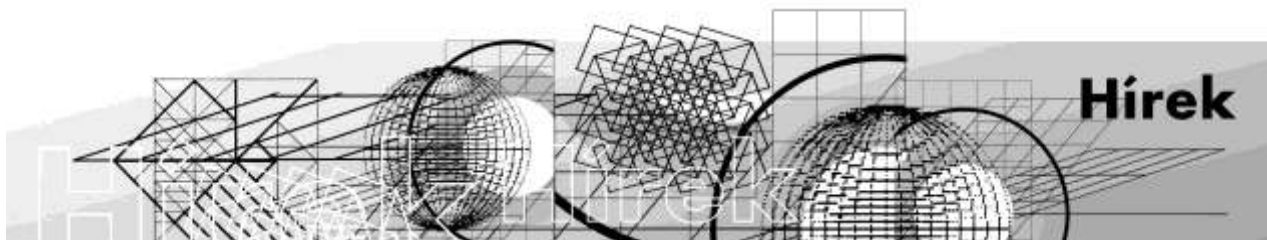
Barack Obama külön is találkozott cégvezetők egy szűkebb csoportjával, hogy megvitassa velük, milyen üzleti veszteségeket okozott számukra a *Nemzetbiztonsági Ügynökség* (NSA) lelepleződött titkos adatgyű-jtési gyakorlata. Tiltakozásul amiatt, hogy az NSA-megfigyelés terén nem várható jelentősebb változás, a Google, a Facebook és a Yahoo vezérigazgatója távol maradt a pénteki tanácskozástól, amelyen viszont *Tim Cook* Apple-vezér és más vállalatok csúcsvezetői felszólaltak.

Az elnök pénteken rendeletet írt alá annak érdekében, hogy a cégeket arra bátorítsa: végezzenek fokozot-tabb adatcserét egymás között és a belbiztonsági minisztériummal a külön e célra létrehozott információ-csere- és elemzőközpontokon keresztül. Az egyre gyakoribb hackertámadások közepette az Obama-kormány fokozott jelentőséget tulajdonít a kiberbiztonság kérdésének. Lisa Monaco, Obama elnök terrorelhárítási és belbiztonsági tanácsadója kedden jelentette be, hogy egy új hírszerzési intézményt hoz-nak létre a kiberfenyegetésekre vonatkozó adatok rendszerezése és a kormányzaton belüli megosztására.

A *Kiberfenyegetettség Hírszerzés-integráló Központ* (Cyber Threat Intelligence Integration Center, CTIIC) feladata az lesz, hogy összesítse a *Központi Hírszerző Ügynökségtől* (CIA), a *Nemzetbiztonsági Ügynök-ségtől* (NSA) és más hasonló szervektől származó, az online fenyegetettségekre vonatkozó információkat, és azokat közölje más szövetségi intézményekkel. A CTIIC szervezetileg *James Clapper*, a nemzeti hír-szerzés igazgatójának (DNI) hivatala alá tartozik majd, amely már most is több titkosszolgálat munkáját hangolja össze.

/Forrás: <http://sg.hu/cikkek/110661/obama-informaciokat-akar-az-amerikai-it-cegektol/>

(B.Bné)

Digitalizációs program az Egyetemi Könyvtárban

A Magyar Nemzeti Digitális Archívum és Filmintézet (MaNDA) és az ELTE Egyetemi Könyvtár 2014 januárja óta együttműködik az Országos Kulturális Digitalizációs Közfoglalkoztatási Program keretében. A projekt a tervek szerint 2016 márciusáig folytatódik.

A közfoglalkoztatási programban fontos cél a kulturális örökség megőrzése, hogy elősegítsék a magasabb képzettségű álláskeresőket, diplomával rendelkezőket digitális kulturális területen történő foglalkoztatását, bekapcsolását a kulturális örökség feldolgozásába, archiválásába. Az elmúlt egy évben a munkatársak 320 egyetemi periodikát, 1 millió katalóguscédulát és közel kétezer kisnyomtatványt digitalizáltak. A résztvevők a következő hónapban többek között feldolgozzák három jezsuita tudós gyűjteményét és számos hazai folyóirat anyagát is. A digitalizált dokumentumokat az Egyetemi Digitális Intézményi Tudástárban (EDIT) tárolják.

A közfoglalkoztatási programban fontos cél a kulturális örökség megőrzése, hogy elősegítsék a magasabb képzettségű álláskeresőket, diplomával rendelkezőket digitális kulturális területen történő foglalkoztatását, bekapcsolását a kulturális örökség feldolgozásába, archiválásába. Az elmúlt egy évben a munkatársak 320 egyetemi periodikát, 1 millió katalóguscédulát és közel kétezer kisnyomtatványt digitalizáltak. A résztvevők a következő hónapban többek között feldolgozzák három jezsuita tudós gyűjteményét és számos hazai folyóirat anyagát is. A digitalizált dokumentumokat az Egyetemi Digitális Intézményi Tudástárban (EDIT) tárolják.

/Forrás: <http://www.elte.hu/hir?id=NW-6582/>

(F. Iné)

Látványraktár nyílt az esztergomi Duna Múzeumban

Új kiállító térként az esztergomi Duna Múzeumban megnyílt a látványraktár, ahol az intézmény gyűjteményeinek legérdekesebb darabjait mutatják be. A 63 millió forintos fejlesztés uniós támogatással valósult meg – mondta el hétfőn az MTI-nek az intézmény marketing munkatársa.

Az átalakítással a látogatók képet kapnak a múzeumi gyűjtemény sokféleségéről, valamint az itt

elhelyezett tárgyi, képeslap-, térkép- és éremanyag, illetve a Széchenyi-iratok gyűjteményének egy része is megismerhetővé válik – tette hozzá Bárd Edit. A digitális képeslapgyűjteményben nemcsak böngészni lehet, hanem a régi lapok felhasználásával üdvözetet is küldhetnek a múzeumból a látogatók, akik egy-egy jellegzetes, vízhez kötődő foglalkozás tárgyainak virtuális összegyűjtése során érdekes háttér-információkkal gazdagodhatnak. A gyűjtemény egyik különleges darabja, a Vörös László-féle, 1833-ban készült térkép. Digitális változatát használva, a legmodernebb informatikai, térképi módszerekkel egyszerre lehet kalandozni az egykori és a mai Budapesten.

A látogatók a valódi műtárgyraktárba is beléphetnek, a tömörített rendszer két polcán függőlegesen és vízszintesen csúsztatható monitorral szöveges és képi anyagok érhetőek el, melyek a tárgyhasználatának, jellegzetességeinek megértését teszik könnyebbé. A Magyar Környezetvédelmi és Vízügyi Múzeum, ismertebb nevén az esztergomi Duna Múzeum hét gyűjteményének közel háromezer darabját 2014-ben tették elérhetővé a múzeum honlapján. Széchenyi István irat- és levélgatékából 930 tétel böngészhető, emellett 80 régi folyamszabályozási és egyéb térkép tekinthető meg. A tárgyi gyűjteményből 200 mérnöki eszköz, modell, makett látható, a 19. századi fényképek közül 400 tétel áll a nagyközönség rendelkezésére.

A múzeum a magyar vízügy történetével, a hazai vízgazdálkodással kapcsolatos muzeális értékű tárgyakat, dokumentumokat gyűjti. Évente átlago-

san 20 ezer látogató számára kínálja a vízzel való találkozást, a vízről való játékos ismeretszerzés lehetőségét. Saját gyűjteményének gondozása mellett szakmai segítséget nyújt a területi vízügyi igazgatóságok által fenntartott vízügyi emlékhelyek, műszaki műemlékek és gyűjtemények nyilvántartásához, kezeléséhez, szakszerű működtetéséhez. Az Esztergom belvárosában, az egykori főkáptalan épületében található, országos gyűjtőkörű szakmúzeum fenntartója 2014. január 1-jétől az Országos Vízügyi Főigazgatóság.

/Forrás: http://mandarchiv.hu/cikk/3680/Latvanyraktar_nyilt_az_esztergomi_Duna_Muzeumban/

(F. Iné)

Pisai Deklaráció a szürke irodalomra vonatkozó stratégiákról (2014. május 16)

Bevezetés

Különböző témákban és szakterületeken, civil és kormányzati szervezetek vagy éppenséggel vállalkozások keretei között rengeteg olyan dokumentum keletkezik, amely nem kerül kereskedelmi forgalomba. Ezek

a kiadványok, adatforrások, egyéb anyagok – *szürke irodalom* – alapvető információforrást képviselnek a tudományos kutatás, az üzleti, ipari, szakmai döntéshozatal és a civil társadalom számára. A szürke irodalom a tények, érvek, újdonságok ismert forrása számos területen: a természet- és társadalomtudományban, az egészségügyben, a mérnöki munkában, az oktatásban, a bölcsészetben és a művészetekben.

A szürke irodalomhoz tartozó dokumentum-típusok (akár nyomtatott, akár elektronikus formában) a tudományos és technikai jelentések, felmérések, munkaanyagok, konferencia-anyagok, disszertációk, de a szürke irodalom részei lehetnek multimédiás tartalmak is. Ezek a kutatási anyagok, információk fontos és értékes részét képezik.

Annak érdekében, hogy a kutatás és oktatás hasznára válhasson, mi, e deklaráció aláírói felhívjuk a kormányzatokat, a kutatási és oktatási intézmények valamint minden további érdekelt figyelmét, fordítsanak nagyobb figyelmet a szürke iroda-

lom kezelésére. A szürke irodalom különleges jelentőséggel bír a nyílt hozzáférés, a nyílt tudomány, az innováció, a tényeken alapuló döntéshozatal és tudástranzfer szempontjából.

Ahhoz, hogy a szürke irodalom nyújtotta lehetőségeket teljesen kiaknázhassuk a helyi, nemzeti és a világ közössége számára, a következő felhívást és javaslatot tesszük:

Szervezeti

1. A kormányzatok és szervezetek növeljék elkötelezettségüket a nyílt hozzáférés tekintetében.
2. Jobban működjenek együtt mindazok a szervezetek, ahol szürke irodalom keletkezik, ahol felhasználják, ahol gyűjtik vagy kezelik ezeket a dokumentumokat.
3. Használjanak a dokumentumok életét végigkísérő, egyedi azonosítókat, nyílt leíró adat-szabványokat a szürke irodalom kezelésére.

Kutatási/oktatási

4. Bátorítjuk a kormányokat, egyetemeket, intézményeket újszerű és díjazási megoldások alkalmazására a szürke irodalom minőségének javításához.
5. Alkalmazzanak magasabb követelményeket a szürke irodalom létrehozása és kezelése területén.
6. Fejlesszenek és alkalmazzanak szabványos megoldásokat a különböző szürke irodalmat kezelő rendszerek együttműködésének javítására.
7. Hozzanak létre „jó gyakorlat” útmutatókat a szürke irodalom létrehozásához, terjesztéséhez és értékeléséhez.

Jogi

8. Változtassák meg a levéltárakra, könyvtárakra és a szerzői jogokra vonatkozó törvényeket, támogatók a könyvtárak, levéltárak, közgyűjtemények, oktatási intézmények és egyéb, a szürke irodalmat, különösen a közérdekű, nem-kereskedelmi anyagokat gyűjtő és közreadó szervezetek tevékenységét.
9. Foglalkozzanak a szürke irodalom terjesztését akadályozó jogi szabályozásokkal.
10. Tegyenek további erőfeszítéseket a tekintetben, hogy a szürke irodalom felhasználható legyen mind kereskedelmi, mind non-profit célokra.

Pénzügyi/finanszírozási

11. Találjanak forrásokat a szürke irodalomra vonatkozó kutatások végzésére.
12. Növeljék a támogatást a szürke irodalom archiválására és hosszú távú megőrzésére.
13. Növeljék a szürke irodalom elérhetővé tételét és felhasználásának elősegítését támogató technológiai és infrastrukturális fejlesztés forrásait.

Technikai

14. Alakítsanak ki stratégiákat a hiperhivatkozások időtállóságának növelésére.
15. Alakítsanak ki megoldásokat a szürke irodalom szöveges és nem szöveges adatállományainak összekötésére, és szabványokat a rendszerek együttműködésének lehetővé tételére.

/Forrás: <http://greyguide.isti.cnr.it/>

(F. Iné)

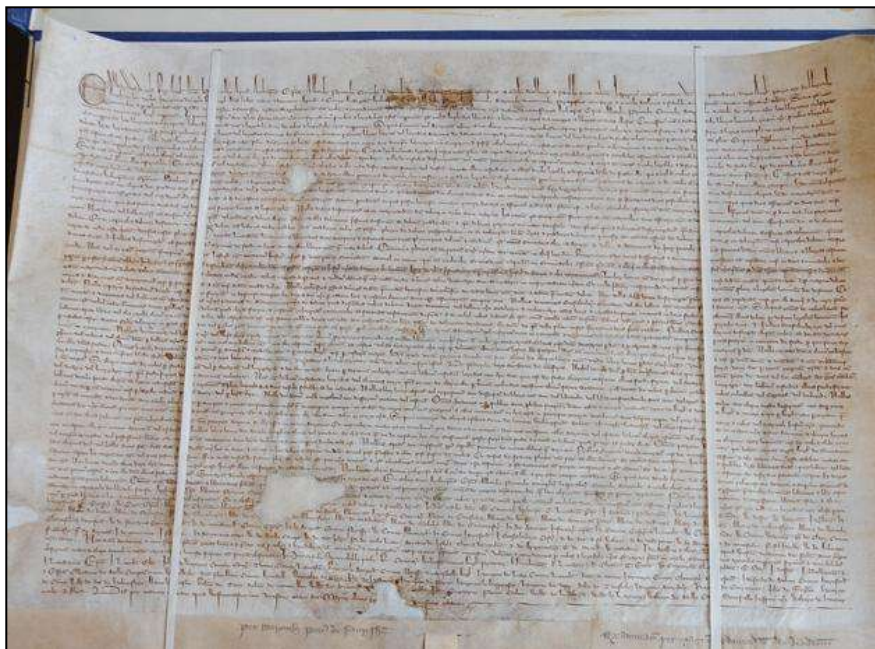
Milliókat érő kincsre bukkant a könyvtáros

A *Magna Carta* egy ritka példányára találtak rá az angliai Kent megyei önkormányzat archívumában:

a brit történelem egyik legjelentősebb dokumentumának ez a kiadása 1300 körül látott napvilágot.

A dokumentum tartalmazza az erdőkről szóló kiváltságlevelet is, mely csak az Oxfordi Egyetem tulajdonában lévő Magna Cartában lelhető fel a világon. Földnélküli János (1167–1216) angol király az akkori Canterbury érsek által megfogalmazott Magna Cartát 1215. június 15-én bocsátotta ki, hogy jogaik írásba foglalásával békét kössön a súlyos adóterhek és a királyi önkény miatt lázadó főurakkal. Az erdőkhöz való hozzáférésről szóló kiváltságlevelet az ifjú III. Henrik adta ki 1217. november 6-án a Magna Carta kiegészítéseként, megfogalmazva benne a köznép jogait és védelmüket a főúri túlkapásokkal szemben. 1225-ban számos kisebb változást hajtott végre rajta, és 1297-ben a Magna Cartához csatolták.

A kenti Maidstone archívumában lévő példány ugyan súlyosan sérült és mintegy egyharmada hiányzik, ám szakértők ennek ellenére értékét legalább 10 millió fontra becsülik - olvasható a *The Independent* brit napilap honlapján. A ritka dokumentumra, amely Sandwich városának példánya, Mark Bateson könyvtáros talált rá december végén az archívumban, alig két hónappal az előtt, hogy a londoni British Library-ben a minap együtt állították ki a 800 éves Magna Carta négy fennmaradt eredeti példányát.

fotó: kentonline.co.uk

Nicholas Vincent, a Kelet-Angliai Egyetem professzora, aki a dokumentumot hitelesítette elmondta, az a tény, hogy Sandwich városának is volt egy saját Magna Carta példánya, további bizonyíték arra, hogy a modern alkotmány alapjának tartott jogszabálygyűjteményt jóval szélesebb körben adták ki, mint korábban hitték, és a többi példány is előkerülhet a jövőben. A világon a Magna Carta 24 fennmaradt példánya volt ismert eddig. A dokumentumot a parlamentáris demokrácia irányába tett egyik első lépésként tartja számon a történetírás.

/Forrás: http://www.kulturpart.hu/lavor/45551/milliokat_ero_kincsre_bukkant_a_konyvtaros/

(F. Iné)

Fényképekből kreál minivideókat a Prezi új alkalmazása

A Prezi bemutatta új, történetmesélő alkalmazását. A Nutshell fényképek, videók és animációk összevonásával készít rövid, megosztható videóüzeneteket.

A cég közleménye szerint a Nutshell ötlete onnan jött, hogy a Prezi fejlesztői észrevették, sokan arra használják szoftverük kicsinyíthető/nagyítható felületét, hogy különféle eseményeket – születésnapokat, utazásokat, vagy leánykérést – osszanak meg vele. A Prezivel ugyanis egyszerű képeket videókat vagy éppen szöveget és grafikát beilleszteni egy végtelen „vászonra”, amiket aztán a mozgás egy kerek történetté köt össze. Ezek adták az ihletet a Nutshell fejlesztéséhez, amivel az élet apró pillanatait lehet kis történetekben elmesélni és egyszerűen megosztani iPhone-ról vagy iPad-ről

A Nutshellben három fényképet kell készíteni, amelyeket az alkalmazás rövid videoklippé alakít. Erre a klippre lehet rátenni a szöveget illetve az animációt, aminek a végén összeáll egy moziszerű kis történet. A videót akár e-mailben, akár sms-ben is megoszthatjuk illetve az feltölthető az Instagram-ra, Facebookra vagy a Twitterre.

Az alkalmazás nevét az angol „in a nutshell” (dióhéjban) kifejezés ihlette. „A Nutshell pontosan az, amit a neve is sugall: egy nagyszerű történet pillanatnyi térben összefogva” – nyilatkozta *Somlai-Fischer Ádám*, a Prezi társalapítója és művészeti vezetője. „A Prezi legjobb funkcióiból használtunk

fel néhányat – ez az alkalmazás szintén abban segít, hogy az emberek térbeli kontextussal bővítve oszthassák meg ötleteiket és vizuálisan kommunikáljanak, az élet pillanatairól a Prezihez hasonlóan hatásos és emlékezetes módon.”

A világszerte használt prezentációs eszköz óta ez az első alkalom, hogy a Prezi új terméket dobott piacra. *Árvai Péter*, a Prezi társalapítója és vezérigazgatója szerint „a Nutshell egy újabb eszköz célunk elérésében, hogy az emberek emlékezetesebb módon osszák meg ötleteiket. Nagyon örülünk, hogy a vizuális történetmesélés egy eddig nem ismert formáját adhatjuk a világnak.” Az alkalmazás ingyenesen letölthető az App Store-ból, „Nutshell Camera” néven.

/Forrás: <http://sg.hu/cikkek/110577/fenykepekbol-kreal-minivideokat-a-prezi-uj-alkalmazasa/>

(B. Bné)

Hogyan lehet netelérése további 1,5 milliárd embernek?

Ezt próbálták kitalálni a Nemzetközi Távközlési Unió képviselői egy konferencián.

A *Nemzetközi Távközlési Unió* (ITU) a dél-koreai Busanban rendezett konferencián megerősítette azokat a terveket, miszerint 2020-ig további 1,5 milliárd embert szeretnének ellátni internet-hozzáférésekkel. Az elképzelés része a Connect 2020 Agenda for Global Telecommunication/ICT Development című anyagnak, ami az információs és a telekommunikációs szektor jövőjét akarja formálni. A dokumentumot két héten át tartó egyeztetések után egyhangúlag elfogadták az ITU tagállamai.

A Connect 2020 Agenda for Global Telecommunication/ICT Development a tagországoknak azon közös céljait foglalja össze, amiket 2020-ig az IT-ökorendszeren belül el akarnak érni. A dokumentum négy pillérré épül, ezek segíthetnek a célok elérésében. A pillérek a következők: növekedés, társadalmi integráció, fenntarthatóság, valamint innováció és partnerség. A csatlakozó országok képviselői biztosítani akarják, hogy a távközlés és az IT továbbra is a fenntartható fejlődés olyan kulcselemei maradjanak, amelyek a gazdasági, a

társadalmi és az ökológiai dimenziókat egyaránt figyelembe veszik.

A 1,5 milliárd új internetező csak akkor kapcsolódhat a világhálóra, ha javítanak a telekommunikációs infrastruktúrákon, több lesz a csatlakozási pont és olcsóbbá válnak az előfizetések, illetve az IT-eszközök. Jelenleg több mint négy milliárd olyan felhasználó van, akiknek nincs hozzáférési lehetőségük az internethez. 2020-ra a világ háztartásainak 55 százaléka rendelkezhet majd legalább egy interneteléréssel és a lakosság 60 százaléka szörfölhet majd a világhálón, és addigra a távközlés, illetve az IT-rendszerek 40 százalékkal olcsóbbá válhatnak.

Csökkenteni kell a digitális szakadékot, meg kell birkózni a kihívásokkal; *Hamadoun I. Touré*, az ITU főtitkára elmondta, hogy ez egyrészt az összes ITU-tagállam közös kötelezettségvállalása, másrészt egy felhívás minden érintett felé, hogy együtt dolgozzanak azért, hogy az IT-technológiák lehetővé tegyék a növekedést és a fejlesztéseket. A szervezet az új stratégiai tervvel ehhez járulhat hozzá.

/Forrás: <http://sg.hu/cikkek/108854/hogyan-lehet-netelere-se-tovabbi-15-milliard-embernek/>

B. Bné

„Érintsd meg a Pradót!” – ikonikus festmények 3D-ben vakok számára

A madridi *Prado* először rendezett kiállítást kifejezetten vakok és gyengén látók számára. A projekt keretében a múzeum hat, különböző műfajokat képviselő festményről 3D-technológia segítségével olyan speciális másolatokat készített, amelyeket ha a látogatók megérintenek, valamiféle képet kapnak *Leonardo* Mona Lisájáról vagy *Goya* Napernyő című alkotásáról.

– Mi a kezünkkel látunk. A múzeumokban bárki megnézhet egy képet, én viszont nem. Szükségem van valakire, aki elmagyarázza nekem, mit látnék. Ezen a tárlaton azonban a saját kezemmel „még-nézhetem” ezeket a festményeket – magyarázta az egyik vak látogató.

Vakokkal foglalkozó szakemberek bevonásával fejlesztették ki azt a technológiát, amelynek segít-

ségével a vakok és gyengén látók mentálisan újraalkothatják a képet, és átélhetik a művészi hatást.

– Ezeket a festményeket meg lehet tapogatni. Az érdekel bennünket, hogy ily módon vajon eljutnak-e a célközönséghez. Úgy tűnik, jó az irány. A látogatók így hozzáférnek a festményekhez: amikor megérintik, felismerik a képeket. Nagyon elégedettek vagyunk – mondta *Fernando Pérez*, a kiállítás kurátora.

/Forrás: <http://hu.euronews.com/2015/02/16/erintsd-meg-a-pradot-ikonikus-festmenyek-3d-ben-vakok-szamara/>

(F. Iné)

Az IBM kutatói megújították a személyes adatok védelmét

Mind több online szolgáltatás követeli meg valamely személyes adat – név, laccím, esetleg bankkártyaszám – megadását, ezek azonban könnyen rossz kezekbe is kerülhetnek. Az IBM kutatói Identity Mixer néven olyan felhőmegoldást dolgoztak ki, amelynek segítségével a felhasználók maguk határozhatják meg, hogy mikor, kinek, mely adataikat szolgáltatják ki az interneten. Kifinomult kriptográfiai algoritmusra épülő felhőmegoldást dolgoztak ki az IBM kutatói, hogy megvédjék a felhasználókat a személyes adataikkal való visszaélésektől. Az online szolgáltatások terjedése miatt minden korábbinál fontosabbá váltak az adatvédelemi kérdések – legyen szó közösségi oldalakról, videómegosztókról, online vásárlásról vagy éppen a bankolásról. Mind több alkalmazás igényli a személyes adatok bizonyos körének megadását, a felhasználóknak azonban eddig gyakorlatilag nem volt ráhatásuk arra, hogy mi történik – a gyakran a szükségesnél jóval többet eláruló – adatbázisokkal.

Az IBM felhőalapú Identity Mixer technológiájának célja, hogy a felhasználók személyes adatai az online szolgáltatások használatakor ne kerüljenek illetéktelen kezekbe. A hiteles adatokat ennek érdekében a rendszer titkosítja, lehetővé téve, hogy az ügyfél mindig csak annyit osszon meg magáról egy harmadik féllel, amennyi feltétlenül szükséges. A probléma mind nagyobb súlyát jelzi, hogy a comScore adatai szerint egy átlagos felhasználó havi 25 órát tölt az internet előtt, és ez alatt tucatnyi olyan online szolgáltatással találkozik, amely-

hez személyes felhasználói fiókot kell létrehoznia, vagyis különböző adatokat kell megadnia. Az ilyen szolgáltatók természetesen maguk is törekednek a biztonságra, adatvédelmi szempontból azonban általában nem nyújtják a legmagasabb szintű védelmet, ami komoly költségekkel is járhat, ha az adatbázis „rossz kezekbe” kerül.

Előfordulhat például, hogy egy videostreaming szolgáltatás csak életkori és földrajzi korlátozással vehető igénybe, ilyenkor a felhasználónak pontos születési dátumát és lakcímét is meg kell adnia. Mindezek a szükségesnél már önmagukban jóval szélesebb adatkört jelentenek. Az Identity Mixer ebben az esetben azonban csak annyit igazol vissza a szolgáltató felé – pontos dátum nélkül –, hogy az adott egyén már betöltötte a minimális életkort, illetve nem részletezve jelzi, hogy tartózkodási helye megfelel-e a kívánt régióknak. Ha pedig bankkártyával vásárolna filmet az ügyfél, a szolgáltató csak annyit nyerhetne ki a központi felhőből, hogy a plastik érvényes és a bank elfogadta-e a tranzakciót – a kártyaszám és a lejárat dátum nem kerülne a szervereire. Az adatbázisban így csak az „igen” kerül a felhasználó neve mellé, a valódi személyes adatokat pedig a biztonságos felhő tartalmazza. Ezek akkor sem kerülhetnek illetéktelenekhez, ha például a regisztrációt kérő portál szerverét feltörik.

Az Identity Mixer tehát kriptografikus algoritmusokkal titkosítja a felhasználó – akár harmadik fél, például az állam által hitelesített – adatait, az adatokat hitelesítő tanúsítványt kiadó szervezet pedig természetesen nem kap arról információt, hogy

hogyan és mikor használják fel az adatokat. A technológia előnyös a felhasználóknak, hiszen pontosan kontrollálhatják, hogy mikor, kivel, milyen adatokat osztanak meg. Nyerhetnek vele azonban a szolgáltatók is, hiszen jelentősen csökkenthetik az online aktivitást esetleg akadályozó kockázatokat, növelhetik az ügyfélbizalmat. Mindezt ráadásul felhőalapon, ami nagyban megkönnyíti a fejlesztők dolgát a technológia saját alkalmazásaikba integrálásakor.

Az Identity Mixer tesztelésére tavasztól nyílik mód az IBM Bluemix felhőplatformján, a fejlesztők így saját platformjaikba ágyazva próbálhatják ki a megoldást, mind asztali, mind mobil felhasználási területen.

A rendszer potenciálját természetesen már ez megelőzően is tesztelték. A Német Vöröskereszt-nél például az otthoni sürgősségi és szociális ellátásban alkalmazták sikerrel a technológiát. Ebben az esetben a központi szerver a tesztprogramban résztvevő gondozottakra szerelt szenzorok – fizikai állapotra és aktivitásra vonatkozó – adatainak rögzítésével és elemzésével döntötte el, hogy kinek van éppen szüksége segítségre, és ezen belül is milyen jellegűre. Az adatkezelés itt értelemszerűen kulcskérdés, hiszen számos, betegségekkel, orvosi leletekkel, gyógyszerekkel és a rokonok elérhetőségeivel összefüggő érzékeny információt kell kezelni a megfelelő döntésekhez és intézkedésekhez.

/Forrás: <http://sg.hu/cikkek/110576/az-ibm-kutato-i-meg-ujitottak-a-szemelyes-adatok-vedelmet/>

E számunk megjelenését önkéntes munkájával segítette:

*Ács Renáta
Arató Balázs
Berke Barnabásné
Berze Lajos
Filó Krisztina
Fonyó Istvánné
Hegyközi Ilona
Jávorka Brigitta*